

Turun yliopisto
University of Turku

LUOKANOPETTAJAOPISKELIJOIDEN NÄKE- MYKSIÄ JA KOKEMUKSIA TUNNETAIDOISTA

Tunnetaidot osana luokanopettajan opintoja Turun yliopistossa

Kaisa Honkanen
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
Marraskuu 2021

Opettajankoulutuslaitos

HONKANEN, KAISA:

Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia tunnetaidoista – Tunnetaidot osana luokanopettajan opintoja Turun yliopistossa

Tutkielma, 59 s., 1 liites.

Kasvatustiede
marraskuu 2021

Tunnetaidot ovat olleet viime vuosina esillä mediassa ja niiden kehittämisen tarve on huomioitu kasvatustieteen kentällä niin kansallisesti, kuin kansainvälisestikin. Tunnetaidot on kirjattu vuoden 2014 opetussuunnitelmaan osaksi laaja-alaisen osaamisen taitoaluetta L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot ja tulevat näin ollen osaksi opetustyötä sekä koulun arkea. Hyvät tunnetaidot tuovat tutkimusten mukaan yksilölle sellaisia valmiuksia, joilla kokonaisuhyvinvointi lisääntyy ja valmiudet pärjätä elämässä hyvin vahvistuvat. Tunnetaidot ja niiden huomioiminen opetustyössä ja koulun arjessa lisäävät oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja opettajan hyvillä tunnetaidoilla on paljon myönteisiä vaikutuksia luokkahuonevuorovaikutukseen, oppimismotivaatioon ja opettajaoppilassuhteeseen.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin Turun yliopiston luokanopettajan koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden näkemyksiä tunnetaidoista ja siitä, millainen osa opetustyötä ne ovat. Lisäksi haluttiin selvittää opiskelijoiden kokemuksia siitä, kuinka tunnetaidot ovat tulleet esille opinnoissa ja kuinka opiskelijat kokevat tunnetaitojensa kehittyneen luokanopettajan koulutuksen aikana.

Tutkimuskysymykset rakentuivat tutkijan kasvatustieteellisen kirjallisuuden ja aiemman tutkimuksen mukaan muodostaman esitiedon ja aineistosta nousseiden kuvauksien pohjalta. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena fenomenologisen tutkimusotteen mukaisesti ja aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Aineiston analyysi tehtiin sisällönanalyysin ja teemoittelun keinoin, joiden avulla aineistosta rakentuivat tutkimuksen päätulokset.

Tämän tutkimuksen tärkeimmät tulokset olivat luokanopettajaopiskelijoiden määrittelyt tunnetaidoille, näkemykset tunnetaidoista koulukontekstissa opetustyön, oppimisen ja opetuksen näkökulmista sekä tunnetaidot osana luokanopettajan opintoja. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että Turun yliopiston luokanopettajan koulutuksen tavoite kehittää opiskelijoiden vuorovaikutus- ja tunnetaitoja koulutuksen aikana toteutuu tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden osalta, sillä kaikki heistä kokivat tunnetaitojensa kehittyneen opintojen aikana. Opiskelijoilla oli tämän lisäksi toiveita ja kehitysehdotuksia siitä, kuinka tunnetaitoja voitaisiin tuoda vielä enemmän osaksi luokanopettajan opintoja ja opiskelijoilla oli tarve kehittää osaamistaan tunnetaitojen osalta. Opiskelijat osasivat määritellä tunnetaitojen käsitteen ja he näkivät tunnetaidot merkittävänä osana opetustyötä ja tulevaa tehtäväänsä luokanopettajana.

Asiasanat

Tunnetaidot, alakoulu, luokanopettajan opinnot, opetustyö

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	5
2	TUNTEET JA TUNNE-ELÄMÄ.....	7
2.1	Tunnetaidot.....	8
2.2	Tunnetaidot koulukontekstissa	10
2.2.1	Tunteet ja oppiminen	13
2.2.2	Opetustyö ja tunnetaidot	14
2.3	Opettajaksi kasvaminen.....	16
2.3.1	Moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli	18
2.3.2	Luokanopettajankoulutus Turun yliopistossa	19
2.3.3	Sosioemotionaalisten taitojen kehitys ja korkeakouluopinnot.....	21
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
4	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	25
4.1	Aineiston keruu	25
4.2	Tutkittavat	26
4.3	Aineisto ja analyysi	28
4.4	Tutkimusmenetelmän ja analyysin luotettavuus	30
5	TULOKSET.....	32
5.1	Luokanopettajaopiskelijoiden määritelmät tunnetaidoille	32
5.2	Tunnetaidot koulukontekstissa.....	33
5.2.1	Tunnetaidot opetustyössä.....	34
5.2.2	Tunnetaitojen yhteys oppimiseen	37
5.2.3	Tunnetaidot osana opetusta.....	39
5.3	Tunnetaidot luokanopettajaopinnoissa.....	41
5.3.1	Tunnetaitojen esiintyminen kursseilla	42
5.3.2	Tunnetaitojen esiintyminen harjoitteluissa	43
5.3.3	Tunnetaitojen esiintyminen opintoryhmässä	45
5.3.4	Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä tunnetaito-opetuksen kehittämisestä luokanopettajan opinnoissa	46
6	POHDINTA.....	48
6.1	Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä tunnetaidoista.....	48
6.2	Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia tunnetaidoista osana luokanopettajan opintoja	50
6.3	Tutkimuksen luotettavuus ja tulosten yleistettävyys.....	52
6.4	Tutkimuksen tuloksien hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotuksia.....	53
	LÄHTEET.....	55

LIITTEET	60
Liite 1 Haastattelurunko	60

Kuviot

KUVIO 1 Tunneälyn nelihaaramalli mukailleen Mayer & Salovey.	8
KUVIO 2 Moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli MAP	18
KUVIO 3 Luokanopettajaopiskelijoiden määritelmät tunnetaidoille	33
KUVIO 4 Tunnetaidot koulukontekstissa.....	34
KUVIO 5 Tunnetaidot opetustyössä	35
KUVIO 6 Tunnetaidot ja oppiminen	38
KUVIO 7 Perustelut tunnetaitojen opettamiselle.....	40
KUVIO 8 Tunnetaitojen esiintyminen luokanopettajan opinnoissa	42
KUVIO 9 Tunnetaitojen esiintyminen kursseilla.....	43
KUVIO 10 Tunnetaitojen esiintyminen harjoitteluissa	44
KUVIO 11 Tunnetaitojen kehittyminen ryhmässä	45

Taulukot

Taulukko 1 Luokanopettajan tutkinto-ohjelma Turun yliopisto (Turun yliopisto opinto-opas).....	20
Taulukko 2 Tutkimukseen osallistuneiden luokanopettajaopiskelijoiden taustatiedot	27
Taulukko 3 Esimerkki teemoittelusta Tunnetaidot koulukontekstissa	29

1 JOHDANTO

Tunnetaidot ja niiden opettaminen kouluissa ovat olleet esillä mediassa viime vuosina. Yle uutisoi tunnetaitojen opetuksesta ja tulemisesta osaksi opetussuunnitelmaa 2016 (Saivolainen 2016) ja Helsingin sanomien mielipidekirjoitus palstalla opetushallituksen opetusneuvokset vahvistavat, että kouluissa opetetaan ja opitaan tunnetaitoja (Laitinen & Rissanen 2020). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22, 100, 132, 135, 149) tunnetaidot on kirjattu sisältyvät osaksi laaja-alaisen osaamisen sisältöaluetta L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Oppiaineista tunnetaidot sisältyvät alakoulussa osaksi ympäristöopin ja uskonnon sisältöjä ja näiden lisäksi tunneilmaisun harjoittelu sisältyy liikunnan ja musiikin oppiaineisiin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22, 100, 132, 135, 149.)

Aiemmin on ajateltu, ettei tunteilla ole merkitystä oppimisessa ja koulussa on keskitytty pääasiassa sisältöjen oppimiseen ja opettamiseen (Lonka 2015, 132). On kuitenkin tutkittu, että opettajan tunnetilat vaikuttavat oppilaisiin ja oppilaan kokemat tunteet taas puolestaan vaikuttavat oppimiseen. Onkin tärkeää, että opettaja pystyy mallittamaan omalla toiminnallaan, kuinka tunteiden kanssa toimitaan, (Lahtinen & Rantanen 2019, 24.), sillä opettaja on luokan tunnejohtaja ja tämän vuoksi hänen on tärkeää olla tietoinen omista tunteistaan ja tunnetaidoistaan (Avola & Pentikäinen 2020, 169). Tunnetaidot ovat aiemmin jääneet opettavien sisältöjen varjoon opetustyössä, vaikka tunteet vaikuttavat oppimiseen ja oppimisilmapiiriin. Tunteiden tunnistamisella ja tunnetilojen hallitsemisella on suotuisa vaikutus oppimiseen, yleiseen hyvinvointiin ja kouluviihtyvyyteen.

Tunnetaitoja käytetään päivittäin ja tämä tapahtuu usein tiedostamattomasti, suuremmin ajattelematta. Niitä käytetään esimerkiksi silloin, kun pyritään vaikuttamaan omiin tunteisiin, niiden ilmaisemiseen ja säätelyyn, sekä vastaavasti myös silloin, kun pyritään ymmärtämään toisen tunteita ja tavoittamaan kokemus siitä miltä toisesta tuntuu. Koska ihmiset ovat erilaisia ja kaikki kokevat tunteita, tunnetaitoja tarvitaan useissa päivittäisissä tilanteissa. Hyvät tunnetaidot auttavat jouhevaan tilanteista selviytymiseen ja erilaisten ihmisten kanssa toimeen tulemiseen. (Lahtinen & Rantanen 2019, 25–26.) Henkilö, jolla on hyvät tunnetaidot, pystyy säätelemään omaa tunnetilaansa siten, että tunteet eivät estä toimimasta järkevällä tavalla. Hän tunnistaa omia ja toisten tunteita, sekä pystyy suhtautumaan empaattisesti kanssaihmiisiin. Tunnetaitoja voi oppia ja niiden avulla tunteita voi oppia säätelemään siten, että ne edistävät päämäärien saavuttamista.

Koulussa tunteet ovat läsnä luokkahuoneessa monin tavoin niin yksilön kohdalla kuin vuorovaikutussuhteissa. Opettajan työ on tunnetyötä, ja luokassa tapahtuvassa vuorovaikutuksessa tunteet ovat isossa osassa. Jos opettaja pystyy toimimaan tasapainoisesti omien tunteidensa kanssa, eli tiedostaa ja hallitsee omat tunteensa, hänellä on valmiudet toimia luokassa tunteita kannattelevana roolimallina. Sen lisäksi, että opettajan hyvät tunnetaidot vaikuttavat positiivisesti opettajaoppilassuhteessa, on niistä myös apua oppilaiden välisten tunteiden ja vuorovaikutuksen ohjauksessa.

Havaitsin aiemmin alakoulussa työskennellessäni, että opettajalta menee paljon aikaa ja voimavaroja oppilaiden ristiriitojen selvittelyyn ja luokan rauhoittamiseen. Lisäksi oppilaiden keskittyminen herpaantui helposti ulkoisten ärsykkeiden, kuten jonkun toisen oppilaan toiminnan seurauksena. Ajattelin, että tällainen kuuluu koulumaailmaan, mutta samalla mietin, kuinka kehittää oppilaiden valmiuksia säädellä omaa toimintaa ja tuntea empatiaa toista kohtaan. Tätä pohtiessani löysin kasvatustieteellisestä kirjallisuudesta tunnetaitojen käsitteen ja aloin tutustua aiheeseen tarkemmin. Havaitsin tunnetaitojen harjoittelun mahdollistavan monia hyötyjä, niin itselleni, kuin oppilaillekin. Koska tunnetaidot tuntuvat itsestäni merkittäviltä opetustyössä, päädyin miettimään kuinka tunnetaidot ovat tulleet esille luokanopettajan opinnoissa ja mitä luokanopettajaopiskelijat ajattelevat tunnetaidoista.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia näkemyksiä luokanopettajaopiskelijoilla on tunnetaidosta. Tavoitteena on tutkia, kuinka luokanopettajaopiskelijat määrittelevät tunnetaitojen käsitteen ja mitä he ajattelevat tunteiden yhteydestä oppimiseen. Olen myös kiinnostunut siitä, onko tunnetaitoja tai niiden opettamista käsitelty opinnoissa ja millaiseksi osaksi opetustyötä tunnetaidot käsitetään.

2 TUNTEET JA TUNNE-ELÄMÄ

Tunteet ovat erilaisia reaktioita, joita sosiaaliset tilanteet ja tapahtumat saavat meissä aikaan. Ne vaikuttavat niin vireystilaan, kuin käyttäytymiseen ja ovat luontaisesti läsnä kaikessa toiminnassamme. (Nummenmaa 2010, 11) Kaikilla tunteilla, myönteisillä ja kielteisillä on tarkoituksensa. Osa tunteista auttaa meitä suojelemaan itseämme, toiset taas puolestaan vetävät kiinnostavien asioiden pariin. Tunteet ovat yhteydessä ajattelu- ja havaitsemistoimintaan. (Kokkonen 2017, 11–12.)

Tunteet ovat läsnä elämässämme kaiken aikaa ohjaten toimintaamme sosiaalisissa tilanteissa. Ne vaikuttavat siihen, miten havaitsemme ja tulkitsemme ympäristömme tapahtumia ja kiinnitämme huomioita toisten ihmisten tunneilmaisuihin jopa tiedostamattamme. (Nummenmaa 2012, 11–13) Vuorovaikutustilanteissa teemme tulkintoja toisten tunteista ja reagoimme niihin. Kouluikäisenä lapsi pystyy jo ymmärtämään toisen tunteita, vaikkakin kyky tunneilmaisuuksiin ja toisten tunteiden tulkintaan kehittyy lapsella vaiheittain, kuten muukin kehitys. (Nurmi ym. 2014, 115.)

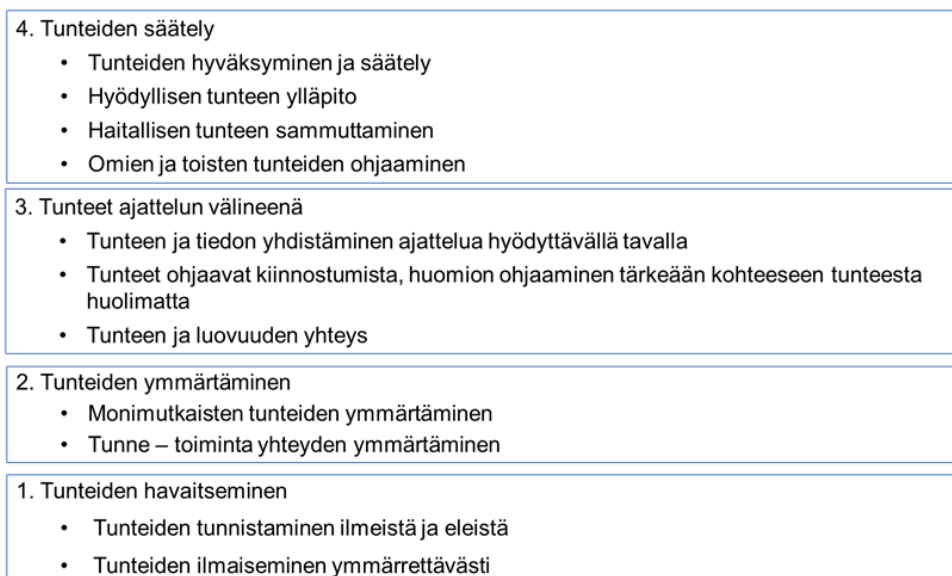
Kouluikäisen tullessa lapsella alkaa voimakkaampi vaihe tunteiden kehittämisessä ja hänellä on valmiudet oppia huomioimaan miltä toisesta tuntuu. Lapsille ja nuorille tunteiden kokeminen on aikuista suurempi asia ja oppiakseen säätelämään tunteitaan lapsi tarvitsee riittävästi rakkautta ja huomiota. Jotta lapsi oppii hallitsemaan tunteitaan tilanteeseen sopivalla tavalla, hänen tulisi aikuisen tuella oppia havaitsemaan ja tunnistamaan tunteita. Tunteiden havaitsemista ja säätelyä oppii parhaiten rikkaassa tunneilmapiiirissä, jossa aikuinen toimii lapsen tunnetukena huomioimalla ja sanoittamalla lapsen tunnetiloja. (Kemppinen 2000, 2–4.)

Kypsään tunne-elämään sisältyy kyky säädellä tunteita, eli käsitellä tunnetta siten, että toimintakyky pysyy tilanteessa hyvänä. Aikuisen tehtävään kuuluu lapsen tunne-elämän ja tunteiden säätelyn kehityksen tukeminen keskustelemalla lapsen kanssa tunteista. (Nurmi ym. 2014, 115–121.) Koulussa tunteet ovat läsnä opettajaoppilassuhteessa, vertaissuhteissa ja sosiaalisesti rakentuneina. Alakouluikäiset ovat jo oppineet jakamaan ja kontrolloimaan tunteita, sekä säätelämään tunneilmaisuaan. He ovat sisäistäneet oikeudenmukaisuuden käsitteen ja pystyvät tuntemaan empatiaa. (Karpainen & Pihlava 2016, 126–127.)

2.1 Tunnetaidot

Tunnetaitojen käsite on muotoutunut tunneälyteorian pohjalta. Tunneälyn nähdään muodostuvan ihmisen kyvystä tunnistaa tunteita ja ilmaista niitä rakentavasti, taidosta analysoida tunnepitoista tietoa ja kyvystä käyttää tunteita hyödyksi päätöksenteossa sekä vuorovaikutuksessa. Tunnetaitojen käsitteen käyttöönotto koulun ja oppimisen kontekstissa on vahvistanut kuvaa opittavissa olevasta taidosta. Tunnetaidoissa on olennaista kehittää yksilön valmiuksia säädellä syntyviä tunnereaktioita tilanteeseen sopivalla tavalla. Isossa osassa on myös empatiakyky, joka auttaa asettumaan toisen asemaan ja huomioimaan muiden tunteet. On siis tärkeää tiedostaa tunteet, ymmärtää ne ja huomioida ne siten, että tunnereaktio olisi mahdollisimman rakentava. (Lahtinen & Rantanen 2019, 24–28; Lonka 2015, 145.)

Mayer (Mayer 2004) on yksi ensimmäisiä tunneälyn tutkijoita ja käsitteen kehittäjiä. Ensimmäisen tunneälyn nelihaaramallin Mayer kehitti Saloveyn kanssa jo vuonna 1997. Jatkettaessa tutkimusta tunteiden ja älyn osa-alueiden yhteydestä ja tunteiden hyödyntämisestä niin oppimisessa, tiedonkäsittelyssä kuin ihmissuhteissakin, nelihaaramallia on täydennetty yhteistyössä useiden tutkijoiden kanssa. Tarkennuksien ja lisätiedon myötä vahvistui käsitys tunneälyn eri tasoista, joiden kehityksen kerroksellisuuden on havaittu liittyvän ihmisen kasvuun ja kypsymiseen. Osa taidoista kehittyy ja on havaittavissa jo lapsuudessa, toisten puolestaan vahvistuessa ja tullessa esille ihmisen psyykkisen kehityksen myötä. Tunneälyn osa-alueet, niiden kerrosmaisuus ja tasot yhdestä neljään on esitetty kuviossa 1. (Mayer 2004, 3–5.)

KUVIO 1 Tunneälyn nelihaaramalli mukaillen Mayer & Salovey (Mayer 2004, 4-5).

Tunnetaitojen käsitteelle on löydettävissä useita, toisistaan hieman poikkeavia määritelmiä. Goleman (1999, 39–44) määrittelee tunnetaidot tunneälyyn perustuvaksi taidoksi, joissa on henkilökohtaisten sekä sosiaalisten taitojen alue. Henkilökohtaisiin taitoihin kuuluvat itsehallinta, itsetunto ja motivoituminen ja ne ohjaavat kuinka hyvin toimimme itsemme kanssa. Sosiaalisiin tunnetaitoihin kuuluvat puolestaan empatia ja sosiaaliset kyvyt, joilla on puolestaan vaikutusta siihen, kuinka tulemme toimeen toisten kanssa. Golemanin mukaan tunnetaidot ovat järjen ja tunteen yhteispeliä ja harjoittamalla näitä taitoja sekä käyttämällä niitä tiedon ohella, on mahdollista saavuttaa parempia tuloksia esimerkiksi työelämässä. (Goleman 1999, 39–44.) Tunteita voidaan siis käyttää hyödyllisesti tiedollisten valmiuksien tehostamiseksi ja näin saada tiedon ja tunteiden hallitulla yhteistyöllä tehostettua omaa työskentelyä.

Myös Lahtinen ja Rantanen (2019, 28) korostavat tunnetaidoissa tiedon ja taidon yhteyttä. Tiedon osuus tulee esille siinä, että tiedostamme ja osaamme tunnistaa tunteet itsessään ja toisissa. Taidon osuus näkyy tunteiden kanssa toimimisessa ja tunteiden säätelyssä. (Lahtinen & Rantanen, 2019, 28.) Kun ihminen oppii tiedostamaan ja tunnistamaan tunteita, hänen on mahdollista oppia säätämään tunteitaan ja näin edistää tilanteeseen sopeutumista. Kun tunteiden säätely kehittyy, tunteita voi myös oppia käyttämään hyödyllisesti oppimista edistävällä tavalla. (Lonka 2015, 144–145.)

Avola ja Pentikäinen (2020, 148–151) nostavat tunnetaidot tärkeäksi osaksi laaja-alaisia hyvinvointitaitoja ja pitävät niiden harjoittamista koulussa ennaltaehkäisevänä mielenterveytyönä. He määrittelevät tunnetaidot koostuviksi neljästä osasta, jotka ovat 1) Taito tunnistaa, tiedostaa ja toimia tunteiden kanssa tasapainossa, 2) Taito vahvistaa ja vaalia myönteisiä tunteita, 3) Taito kohdata, hyväksyä, ymmärtää ja ratkaista vaikeita tunteita ja 4) Taito ymmärtää ja eläytyä toisten tunteisiin (empatia ja myötätunto). He korostavat, että on tärkeää hyväksyä ja tunnistaa myönteiset ja kielteiset tunteet, sillä kaikilla tunteilla on tarkoituksensa. Oleellista on kuitenkin se, kuinka tunteita opitaan käsittelemään ja miten erityisesti myönteisiä tunteita vaalitaan. Myönteisillä tunteilla on positiivinen yhteys oppimiseen ja ne edistävät muun muassa kognitiivista joustavuutta, ongelmanratkaisua ja toisten huomioimista. (Avola & Pentikäinen 2020, 148–151.)

2.2 Tunnetaidot koulukontekstissa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ohjaavat opetusta valtakunnallisesti. Niissä tunnetaidot nimetään osana laaja-alaisen osaamisen kokonaisuutta ja erityisesti taitoaluetta L3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Laaja-alaisen osaamisen tarve on kasvanut yhteiskunnan muutoksesta johtuen, sillä tarvitsemme yhä enemmän taitoja toimia nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Laaja-alaisen osaamisen kuuluminen opetussuunnitelmaan ohjaa opetusta tiedon- ja taidonalat yhdistävän osaamisen kehittämiseen ja sen tarkoituksena on tukea ihmisenä kasvamista ja kehittää valmiuksia demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen. Lisäksi laaja-alaisen osaamisen yksi tärkeä tavoite on tukea oppilasta tunnistamaan omat vahvuutensa, sekä opettaa oppilasta arvostamaan itseään ja ainutlaatuisuuttaan. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus kulkee mukana kaikissa opetussuunnitelman sisällöissä ja tavoitteissa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 20, 22.)

Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuden lisäksi opetussuunnitelma ohjaa tunnetaitojen osalta, että vuosiluokilla 1–2 harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja ilmaisua draaman ja leikkien avulla. Vuosiluokilla 3–6 tunnetaitoja harjoitellaan yhdessä työskennellessä ja osana sosiaalisia taitoja ja harjoittelun painopisteinä ovat tunteiden tunnistaminen, ilmaisu ja säätely. Tunnetaidot kuuluvat alakoulussa osaksi uskonnon ja ympäristöopin oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Lisäksi tunneilmaisu, joka on tunnetaitojen osa-alue, on osana liikunnan ja musiikin oppiaineen tavoitteita alakoulussa kaikilla luokka-asteilla. Tunneilmaisu ja -säätely yhdistyvät opetussuunnitelmassa myönteisen minäkuvan, emotionaalisen tasapainon sekä sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 100, 132, 135, 142, 148, 156, 239–241, 246, 273.)

Sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen ja tukeminen kouluissa on noussut viimeisin kahdenkymmenen vuoden aikana kansainvälisesti tarkasteltuna vahvaksi kiinnostuksen ja kehittämisen kohteeksi. Tarve näiden taitojen huomioimiselle on noussut elämässä tarpeellisten taitojen kehittämisestä, jotka luovat valmiuksia toimia täysipainoisena yhteiskunnan jäsenenä. On katsottu, että vahvat akateemiset taidot eivät yksin riitä vaan tarvitaan myös muunlaisia valmiuksia. Nyky-yhteiskunnassa tällaisia taitoja ovat muun muassa yhteis- ja ryhmätyötaidot ja stressinsietokyky. Halu sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseen ja tukemiseen kouluissa on kasvanut siksi, että niillä on nähty olevan positiivisia vaikutuksia koulusuoriutumiseen ja -sitoutumiseen sekä yksilön koko-

naishyvinvointiin ja mielenterveyteen myös pitkällä aikavälillä. Koulut ovat tärkeitä paikkoja sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseksi siitä syystä, että niissä tavoitetaan ikäluokat varhaisessa vaiheessa hyvin kattavasti. (Greenberg, Domitrovitch, Weissberg, & Durlak 2017, 13, 15–18.)

Tunnetaidot ovat osa lasten sosioemotionaalisia taitoja ja vaikuttavat lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sekä vuorovaikutustaitoihin. Koulussa lasten tunnetaitoihin luetaan kyky tunnistaa, nimetä ja ymmärtää tunteita. Nämä mahdollistavat tunteiden säätelyn ja tuovat joustavuutta lapsen toimintaan. Tunteiden säätelyn taidot kehittyvät keskilapsuudesta aikuisuuteen saakka. Ryhmässä toimimisen kannalta tärkeä tunnetaitojen osa koulussa on toisten tunteiden tunnistaminen, joka on osa ryhmässä tapahtuvaa tunnevuorovaikutusta. Taitavasti toisten tunteita tunnistavat ja omaa toimintaansa näiden mukaan säätelevät lapset tulevat paremmin toimeen koulun sosiaalisessa ympäristössä. Kykyä tulkita toisia ja asettumista toisen asemaan on tärkeää harjoitella ja koulussa tätä voidaankin harjoitella turvallisesti ohjatuissa vuorovaikutustilanteissa. (Lindblom, Kampman, Ojala & Salonmaa 2015, 224–228.)

Kun oppilas koulupolun edetessä saa eteensä jatkuvasti suurempia akateemisia haasteita hyvät tunnetaidot ja niiden tuomat valmiudet auttavat suoriutumaan kasvavasta vaatimusmäärästä. On tärkeää, että oppilas tunnistaa omia tunteitaan ja tietää kuinka tunteita voi säädellä ja ilmaista rakentavasti. Tunnetaitojen kehittymisessä on yksilöllisiä eroja ja onkin vaikea sanoa milloin oppilaan pitäisi osata mitään tunnetaitojen osalta. Olisikin tärkeää, että mietittäisiin oppilaan kokonaistilannetta ja kohdennettaisiin tarvittaessa tunnetaitojen opetusta, mikäli oppilaalla on niissä paljon haasteita. Hyvät tunnetaidot auttavat tulemaan toimeen vertaisyhteisössä ja hallittu tunnetila auttaa kohdentamaan huomioita opettajan ohjeisiin ja tehtäviin, sekä toimimaan paremmin ryhmässä. Nämä tukevat parempaa suoriutumista koulutyössä. (Denham & Brown 2010, 654, 664–668.)

Tunnetaitojen kehittämisestä luokassa on hyötyjä opetuksen organisoinnissa, sillä oppilaat, jotka osaavat säädellä omia tunteitaan ja toimintaansa tarvitsevat vähemmän opettajan tukea ja näin ollen opettajan jatkuva työrauhanvalvonnan osuus pienenee. Oppilasryhmät ovat heterogeenisiä ja oppilailla on erilaisia tarpeita ja niin yksilön kuin ryhmän kannalta onkin hyödyllistä, kun tunnetaidot kehittyvät ja säätelykyky lisääntyy. Tällöin opettajalta jää enemmän aikaa työskennellä oppimistavoitteiden suuntaisesti ja tukea niitä oppilaita, jotka tarvitsevat tukea tunnesäätelyssä. (Lakkala 2008, 50–51.) Lisäksi tunnetaitojen harjoittaminen kehittää itsehallintaa, mikä puolestaan helpottaa koulusopeutumista ja on eduksi oppimiselle (Nurmi ym. 2014, 121).

Sosioemotionaalisten taitojen ja etenkin tunnetaitojen kehittäminen on yhteydessä yleiseen hyvinvointiin. Pitkäkestoisen aktiivisen sosioemotionaalisten taitojen tietoisien harjoittelun hyödyt vähentävät käytöshäiriöihin ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia, sekä vahvistavat myönteistä minäkuvaa ja kehittävät empatiaa sekä stressinhallintataitoja. Tutkimusnäyttöön perustuvien sosioemotionaalisten taitojen kehittävien ohjelmien tuominen osaksi opettajankoulutusta kehittäisi tulevien opettajien luokanhallintavalmiuksia ja vähentäisi näin työhön siirtyessä opettajan lisäkoulutuksentarvetta ja vapauttaisi aikaa työn muihin osa-alueisiin. (Laajasalo 2016, 160–163.) Kun opettajalla on hyvä sosioemotionaalinen kompetenssi, hänen on mahdollista luoda oppilaisiinsa vahva ja myönteinen vuorovaikutussuhde ja hänen valmiutensa rakentaa oppilaiden tarpeita vastaavia ja vahvuuksia hyödyntäviä oppitunteja kasvaa. Opettajan tasapainoisuus ja hyvät tunnetaidot auttavat luomaan luokkaan hyväksyvää ja kaikkia kunnioittavaa ilmapiiriä. (Jennings & Greenberg 2009, 491–429.)

OECD (OECD 2021a, OECD 2021b) nostaa esille tarpeen kehittää kouluissa oppilaille sellaisia valmiuksia, joiden avulla tullaan toimeen muuttuvassa yhteiskunnassa. Yhdeksi tällaiseksi valmiudeksi on noussut sosioemotionaalisten taitojen vahvistaminen siksi, että niiden kehittämisellä on havaittu olevan useita elämänlaatua lisääviä vaikutuksia. OECD on tutkinut laajaa ryhmää 10–15-vuotiaita oppilaita selvittääkseen sosioemotionaalisten taitojen vaikutusta elämäntapaan ja -valintoihin. Tutkimuksessa on hyödynnetty PISA ja PIAAC tutkimusten tarjoamaa laajaa kansainvälistä tietomäärää. Useiden tutkimusten yhteenvedossa on saatu selkeää näyttöä siitä, että sosioemotionaalisilla taidoilla on merkitystä yksilön kannalta ja sitä kautta myös yhteiskunnan kannalta. Hyvät sosioemotionaaliset taidot auttavat tavoittamaan päämääriä elämässä ja ehkäisevät syrjäytymistä. Tutkimuksen 10–15-vuotiaiden kohderyhmän joukossa havaittiin, että esimerkiksi vahva itsesäätelytaito oli yhteydessä parempaan akateemiseen suoriutumiseen neljä vuoden kuluessa alkumittauksesta. Lisäksi vahva itsesäätely yhdistyy aikuisiällä parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Lapsuusajan heikompi itsesäätely puolestaan on yhdistetty riskiin heikommasta sosioekonomisesta asemasta. (OECD 2021a, OECD 2021b.)

Tunne- ja vuorovaikutustaitoja tarvitaan läpi koko elämän, niin koulussa kuin myöhemmin työelämässäkin. Tunnetaitoja voi oppia ja niitä opetellaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kun ihminen pystyy tunnistamaan tunteitaan ja hallitsemaan tunnereaktioitaan, on helpompaa oppia ja tehdä yhteistyötä muiden kanssa. (Lonka 2015, 136–137.) Tunnetaitojen opettaminen koulussa tuo yksilön kannalta sellaista pääomaa, joka on hyödyksi niin oppimisen, kuin yhteistyötaitojenkin osalla. Nämä taidot ovat sellaisia, joita

tarvitaan koulutaipaleen jälkeenkin ja niiden hyödyt voidaan nähdä myös ennalta ehkäisevänä mielenterveystyönä. Perusopetuksen yhtenä tehtävänä on kasvattaa sosiaalista pääomaa, joka pitää sisällään yksilöiden välisen vuorovaikutuksen. Kouluilla on opetus-tehtävän lisäksi kasvatuksellinen tehtävä tukea yksilön kehitystä ja kasvua yhteiskunnan täyspainoiseksi jäseneksi kasvamisessa. Tunnetaitojen kehittäminen ja vahvistaminen luo yksilölle hyvinvointitaitoja ja pääomaa tulla toimeen muuttuvassa yhteiskunnassa erilais-ten ihmisten kanssa.

2.2.1 Tunteet ja oppiminen

Oppimistilanteessa ihminen tarvitsee sopivan määrän ärsykeitä aktivoituaakseen, mutta samanaikaisesti ilmapiirin tulisi olla turvallisen ja rauhoittava, eikä liian stressaava. Kun lapsi kohtaa luokkatilanteessa uusia haasteita, hän tarvitsee aikuisen tukea mukauttaakseen toimintaansa uuden oppimisen mahdollistumiseksi. Aikuisen myönteinen emotio-naalinen tuki aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa, esimerkiksi kannustavien ilmeiden ja eleiden välityksellä, viestii lapselle turvallisuudesta ja edistää näin oppimisprosessia. (Sajaniemi 2016, 34–35.)

Oppimistilanteessa oppijan tulee aktivoitua käyttämään tiedollisia valmiuksiaan. Tämä tapahtuu luonnollisimmillaan silloin, kun oppiminen koskettaa oppijaa kokonais-valtaisesti. Tällöin opittava asia saa aikaan tunteita ja tieto sitoutuu oppijan omaan koke-musmaailmaan. Lapset ovat luontaisesti tiedonhaluisia, mikä suuntaa heidän mielenkiin-toaan tutkimaan ulkomaailmaa ja mielenkiinnon kohteet valikoituvat usein tunneperäi-sesti. Mielenkiinto toimii herättäjänä tiedonhalulle, avaten väylän tiedolliselle oppimi-selle. (Puolimatka 2011, 190, 195–199.) Oppimisen ja muistamisen kannalta mieleenpai-nuvimpia ovat sellaiset asiat, joihin yhdistyy tunne. Myönteiset tunteet puolestaan ovat oppimisen kannalta erityisen hyödyllisiä, sillä ne lisäävät keskittymistä, kasvattavat luo-vaan ongelmanratkaisukykyä ja antavat joustavuutta. (Kokkonen 2017, 12–13.) Jotta ih-minen voi oppia syvällisesti, opittava asia tulee kokea itselle merkitykselliseksi. Merki-tyksellisyyden kokemus ja mielenkiinto opittavaa asiaa kohtaan herättävät myönteisiä tunteita ja edistävät oppimista.

Parhaimmillaan opettaja pyrkii sytyttämään oppilaissa kiinnostuksen tunnetta, mikä ruokkii tiedonhalua ja nämä yhdessä mahdollistavat kokonaisvaltaisen oppimisen. Oppi-minen on pitkä prosessi, joka on riippuvainen tunteista. Tämän vuoksi onkin tärkeää

saada herätettyä mielekkyyden tunteita opittavaa asioita kohtaan. Yhtä tärkeää on kuitenkin kehittää kykyä hyväksyä epämiellyttävät tunteet ja epävarmuus oppimisen äärellä. Kaikenlaiset myönteiset ja kielteiset tunteet ovat mahdollisia oppimistilanteessa. (Puolimatka 2011, 190, 195–199.) Oppimistilanne vaatii mielen säätelyä, etteivät emotionaaliset ärsykkeet ohjaisi huomiota pois käsillä olevasta ongelmasta. Vuorovaikutteisessa oppimistilanteessa voidaan harjoitella kanssasäätelyä, jolloin ryhmässä opetellaan säätelmään omaa tunnetilaa tehtävän edistämiseksi. Vuorovaikutteisuuden hyöty on sen aktiivisissa dopamiinin, eli mielihyvän hormonin, tuotannossa, jolloin työskentely on palkitsevaa. Vuorovaikutteisessa oppimistilanteessa oppijat ja opettaja voivat osoittaa toisilleen empatiaa ja tukea toistensa tunteiden säätelyä. (Sajaniemi 2016, 40–42.)

2.2.2 Opetustyö ja tunnetaidot

Koululuokassa tapahtuu tunnevuorovaikusta oppilaan ja opettajan välillä sekä ryhmän sisällä. Opettajalla on tässä vuorovaikutuksessa kannattelijan rooli, jossa hän omalla esimerkillään mallittaa oppilaille oikeaa tapaa toimia tunteiden kanssa luokkatilanteessa. Opettajan mallin avulla koko ryhmä voi oppia ymmärtämään ja sanallistamaan tunteita, sekä olemaan vuorovaikutuksessa hyvää tunneilmapiiriä edistävällä tavalla. Luokkahuoneessa tapahtuva vuorovaikutus on isossa osassa lasten sosioemotionaalisisessa kehityksessä. Opettajan työssä on tärkeää, että opettaja tiedostaa omat tunnereaktionsa ja pystyy käsittelemään tunteita ammatillisella tasolla, ottamatta opettajaan kohdistetuista tunteista itseensä. (Karppinen & Pihlava 2016, 127–128, 141–142; Pakarinen, Lerkkanen, Poikkeus & Rausku-Puttonen 2013, 93)

Opettajan kykyä tiedostaa oppilaiden tunnetiloja ja reagoida niihin yksilöllisesti oppilaan tarpeen mukaan kutsutaan sensitiivisyydeksi. Kyky tunnistaa oppilaan tunnetiloja jo pienistäkin merkeistä, sekä oman toiminnan ja ohjauksen mukauttaminen tarpeeseen sopivalla tavalla, rakentaa omalta osaltaan luokkahuoneen myönteistä ilmapiiriä. (Pakarinen ym. 2013, 95–96.) Kun opettaja pystyy tunnistamaan oppilaiden tunteita ja antaa oikea-aikaista ja tarpeen mukaista tukea, se edistää koko ryhmän oppimismotivaatiota. Eriyisesti tunnetuesta hyötyvät oppilaat, joiden omat valmiudet ovat heikoimmat. (Salmela-Aro 2018, 18.) Oppilaille merkittävinä myönteisinä koulukokemuksina näyttäytyivät Soinin, Pietarisen ja Pyhältön (2013, 134) mukaan positiiviset vuorovaikutustilanteet opettajan kanssa. Näissä kohtaamisissa opettajan toiminnalle oli tyypillistä oppilaalle annettu

emotionaalinen tuki sekä oppilaan osallisuuden kokemuksen tukeminen. (Soini, Pietarinen & Pyhältö 2013, 134.)

Emotionaalinen osaaminen on keskeisessä osassa opettajan työtä ja kuuluu opettajan ammatilliseen osaamiseen. Isossa osassa tätä osaamista ovat opettajan omat valmiudet tunteiden käsittelyyn. (Virtanen 2015, 19–34) Opettajan empatiataidot tulevat esille esimerkiksi aidossa kuuntelussa, joka on yksi luokkahuonevuorovaikutuksen osa. Kun opettaja on aidosti kiinnostunut oppilaan kertomasta ja sammuttaa omat tunnereaktiot ja mielipiteensä, avautuu mahdollisuus viestin kokonaismerkityksen ymmärtämisen. Opettajan tulee pyrkiä tavoittamaan tunne ja tarkoitus oppilaan sanojen taustalla. Tähän vaaditaan oppilaan kuuleminen siten, että opettaja on aidosti läsnä ja osallistuu tilanteeseen myös emotionaalisesti. (Stenberg 2011, 72–74.)

Opettajien tapa puhua tunteista ja toiminta tilanteissa, joissa oppilaalla herää negatiivisia tunteita, vaikuttavat oppilaiden kykyyn hallita tunteita. Koulussa onkin tärkeää painottaa tunneopetusta ja opettaja voi omalla toiminnallaan tukea oppilaiden sosioemotionaalisten taitojen kehitystä. Luokan johdonmukaisesti ohjattu toiminta luo turvallisuuden tunnetta ja vahvistaa oppilaiden emotionaalista kompetenssia. Lapset kokevat ja näyttävä tunteita eri tavoin myös ja opettajan tulee hyväksyä tunteet sellaisenaan, olla kärsivällinen ja ymmärtäväinen. Vaikka tunnereaktiot tuntuisivat luokkatyöskentelyä häiritseviltä, niiden empaattinen huomioiminen tukee lasten tunnetaitoja. Tunteiden sanallistaminen ja ilmaisu ohjaa tunteiden käsittelyyn ja ehkäisee haitallista tapaa padota tai tukahduttaa tunteita. Omalla tunteiden ilmaisemisellaan ja niiden sanoittamisella opettaja mallintaa tunnekielen käyttöä oppilaille, opettaen samalla oppilaita tunnistamaan tunteita ja puhumaan niistä. Opettajan esimerkin lisäksi myös lapsia tulee rohkaista puhumaan tunteista ja auttaa heitä ymmärtämään, että kaikki tunteet ovat hyväksyttäviä ja niistä voi puhua. Kun tunteista puhutaan ja ne hyväksytään, opetetaan tunteiden säätelyä ja toimimista tunteiden kanssa tilanteeseen sopivalla tavalla. (Webster-Stratton 2011, 249–251.)

Ahola, Lanas ja Hämäläinen (2017) tutkivat opettajan roolia luokassa tunneyöntekijänä. Opettajan työssä tunteet ovat suuressa osassa sisältöjen opettamisen ohella ja siksi onkin tärkeää, että opettaja hallitsee omaa tunteiden ilmaisuaan sekä tunnistaa luokassa henkilökohtaiset ja jaetut tunteet. tutkimuksessa havaittiin, että opettaja on luokassa tunnekeskus, joka omalla johdonmukaisella toiminnallaan voi vaikuttaa positiivisesti luokkayhteisön tapaan olla vuorovaikutuksessa ja rakentaa myönteistä tunneilmapiiriä. Kun

opettajalla on valmiuksia toimia luokassa tunteiden kanssa luontevalla ja johdonmukaisella tavalla, sen myönteiset vaikutukset parantavat kouluviihtyvyyttä. (Ahola, Lanas & Hämäläinen 2017, 288–290, d 298-299.)

Muhonen, Vasalampi, Poikkeus, Rausku-Puttonen ja Lerkkanen (2016) tutkivat opettaja ja oppilas suhteen ja oppilaan kouluun sitoutumisen yhteyttä kuudennen luokan oppilaiden kohdalla. Tutkimuksessa selvitettiin etenkin opettajan oppilaisiin suuntautuvien tunteiden vaikutuksia. Tuloksissa esitettiin, että opettajan suhde oppilaisiin vaikuttaa oppilaiden koulusitoutumiseen, jolla on puolestaan aiempien tutkimusten mukaan vaikutusta oppilaiden kouluviihtyvyyteen ja myöhempään pärjäämiseen opinnoissa. Myönteinen opettajaoppilassuhde tuki oppilaita positiivisesti ja erittäin tärkeäksi opettajan lämmän suhde nähtiin pojille sekä oppilaille, joilla oli käyttäytymisen tai oppimisen haasteita tai tuen tarpeita. Tuloksien pohjalta tutkijat ehdottavat opettajan koulutukseen lisää painotusta opettajan oppilaan suhteen merkityksen tarkastelemiseen. Jotta opinnot valmistaisivat tulevia opettajia tunnetaitoisiksi, myönteistä tunnetukea tarjoaviksi opettajaksi, heille nähtiin tärkeäksi mahdollisuudet saada ohjausta opetusharjoittelussa erilaisten tunteiden kokemiseen ja reflektointiin ohjaavan opettajan kanssa. (Muhonen, Vasalampi, Poikkeus, Rausku-Puttonen & Lerkkanen 2016, 112–113, 122)

2.3 Opettajaksi kasvaminen

Opettajan työhön valmistuminen ja työssä kehittyminen, eli opettajaksi kasvaminen, tapahtuu koulutuksen ja työssä tapahtuvan oppimisen kautta. Työssä tarvitaan monenlaista osaamista, joka kehittyy tutkimusperusteisen opettajankoulutuksen kautta työelämässä jatkuvana ammatillisena kehityksenä. Suomalainen opettaja on tunnettu työn korkeasta pedagogisesta vapaudesta ja itseohjautuvuudesta, joihin korkeakoulutasoinen koulutus valmistaa. (Metsäpelto ym. 2020, 3–5.) Opettajan työnkuva on muuttunut aiemmasta tiedon siirtäjästä yhä enemmän ohjaajan ja kasvattajan rooliin. Opettaja on tärkeä aikuisen malli oppilaille ja mitä pienemmistä oppilaista on kyse, esikuvan ja roolimallin osuus korostuu. Työssään opettaja siirtääkin oppilaille monenlaisia malleja oman toimintansa kautta. (Jahnukainen 2013, 39.)

Ammatissa toimivat opettajat ovat havainneet työnkuvan muutoksen ja tarpeita osaamisen kehittämiseen. Opettajan työssä vaaditaan oppilaiden ajatusten kuulemistä ja lämmintä vuorovaikutusta. Työssä on oleellista huomioida oppilaiden yksilölliset tarpeet ja

syryjätymisen ehkäisyn näkökulma. Lisäksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta koulutuksen tavoitteena on aktiiviseen kansalaisuuteen tarvittavien valmiuksien kehittyminen koulupolun aikana. Jotta opettajankoulutus vastaisi ajankohtaista työssä tarvittavaa osaamista, sen tulisi kohdata opettajan työn arki mahdollisimman autenttisenä. Tämä tarkoittaa käytännön tasolla sitä, että opiskelijalle tulisi tarjota mahdollisuus kokea opettajan työ kokonaisvaltaisesti, sillä varsinainen työn luonne hahmottuu vasta käytännön kokemuksen kautta. Lisäksi vastavalmistuneille opettajille on tärkeää tarjota kollegiaalista tukea ja opastusta. (Jahnukainen 2013, 39–40.)

Opettajan ammattiminä muotoutuu Koski-Heikkisen (2008, 103–112) mukaan henkilökohtaisesti koetuista asioista, joita ovat itsessä ja itselle tärkeät asiat, elämän aikana koetut tärkeät asiat, opettajan koulutuksessa koetut tärkeät asiat ja opettajan ammatissa koetut tärkeät asiat. Näiden lisäksi ammatti-identiteettiin vaikuttavat myös yhteiskunta ja oppilaitos. Opettajuuden muutoksessa ja työn haasteiden kasvaessa oppilaiden yksilöllisten erojen ja erilaisten lähtökohtien myötä, opettajasta on muodostunut tutkimusta hyödyntävä, moniulotteinen, tilanneherkkä kasvattaja. Opettajaksi kasvamisessa on tärkeää luopua täydellisyyden tavoittelusta ja työskennellä omalla persoonallaan, sekä tiedostaa ja hyväksyä tietynlainen keskeneräisyys tässä vaativassa ammatissa. (Koski-Heikkinen 2008, 103–112.)

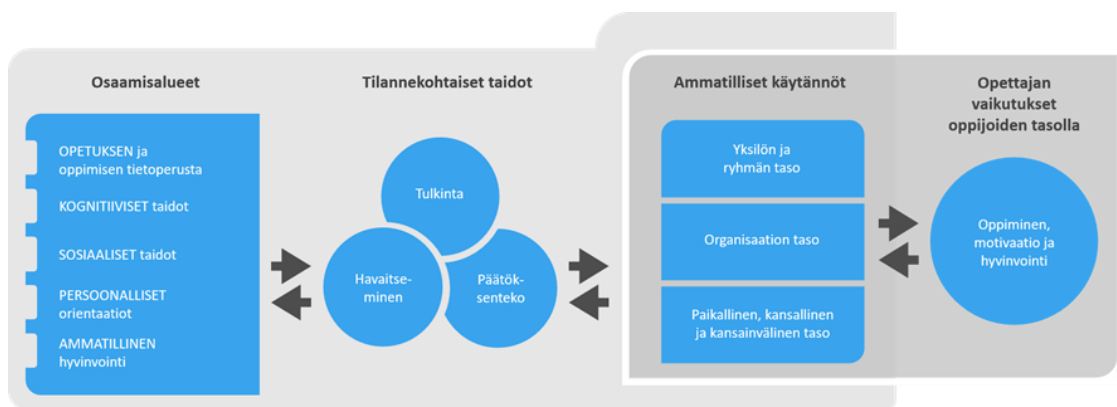
Hyvän opettajan myytti asettaa opettajuudelle monenlaisia vaatimuksia, kuten oppilaan yksilöllistä ymmärrystä, pedagogista osaamista, huumorintajua, kykyä ylläpitää työrauhaa, vastuuntuntoisuutta ja vahvaa aineenhallintaa. Listaa voisi jatkaa vielä pitkästi. Oppilaiden näkökulmasta tärkeäksi nousee se, että opettaja välittää oppilaistaan, rohkaisee ja luo turvallisen ilmapiirin. Hyvä opettaja ei ole tunteeton suorittaja, eikä opettajan tarvitse peittää inhimillisyyttään. Merkitykselliseksi opettajuus nousee erityisesti opettajan ja oppilaan vuorovaikutussuhteessa, jossa opettajalta kaivataan erityistä sensitiivisyyttä. Oppilailla on tarve ja oikeus tunteiden jakamiseen, mikä on heidän kehityksensä kannalta oleellista. Opettajan työlle tämä näyttäytyy vaativana osa-alueena, mutta kun aikuinen omilla tunteillaan näyttää ja ohjaa tunteiden kanssa toimimista, on lapsen mahdollista oppia säätelämään omia tunteitaan ja toimintaansa erilaisissa tilanteissa. Oppilailla pitäisi olla koulussa lupa näyttää erilaisia tunteita, menettämättä kokemusta opettajan välittämisestä ja turvallisuuden tunteesta. (Uusitalo 2008, 121–127.)

Opettajan työssä tärkeäksi nousee positiivinen suhtautuminen kaikenlaisiin oppilaisiin ja aito halu työskennellä lasten kanssa. Avoin ja lämmin vuorovaikutussuhde oppilasiin ja kommunikaatio, jossa koko opettajan olemus ja tunteet viestivät turvaa ja avoimuutta,

luovat luokkaan myönteistä ilmapiiriä. Liiallinen negatiivisuus estää oppimista ja voi aiheuttaa turvattomuuden tunnetta luokkaan. (Jahnukainen 2013, 41–42.) Opettajan työn kasvatuksellinen näkökulma ja laaja tavoite kasvattaa kansalaisia, joilla on valmiudet huolehtia itsestään, sekä kasvaa aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi vaatii opetukselta muutakin kuin tiedollisia tavoitteita. Työn kuvauksissa korostuu yksilöllinen huomioiminen, myönteisyys, opettajan roolimallina toimiminen, kuunteleminen ja empatia. Opettaja, joka tiedostaa omat tunteensa, osaa säädellä ja hyödyntää tunteitaan, voi omalla esimerkillään sekä tuomalla tunnetaidot osaksi opetustaan tukea lasten tunnetaitojen kehittymistä.

2.3.1 *Moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli*

Opettajan koulutusta kehittävän valtakunnallisen Opettajankoulutuksen valinnat – ennakkoivaa tulevaisuustyötä hankkeen, lyhennettynä OVET-hanke, osana laadittiin opettajan työssä vaadittavaa osaamista kuvaamaan Moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli MAP. Sen kehittämässä on ollut mukana asiantuntijoita luokanopettajakoulutusta järjestävistä yliopistoista ja harjoittelukouluista, sekä kansainväliseltä kentältä. Mallia rakennettaessa on tarkasteltu opettajan työssä vaadittavan osaamisen osa-alueita tieteelliseen tutkimukseen ja asiantuntijoiden osaamiseen perustuen ja näiden pohjalta muodostettu kuvaus opettajan tehtävässä tarvittavasta osaamisesta, taidoista ja käytännöistä. Mallin visuaalinen havainnollistus näkyy kuviossa 2 ja siitä on nähtävissä kuinka monitasoinen ja monipuolista osaamista vaativa tehtävä opettajan ammatti on. (OVET.)

KUVIO 2 Moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli MAP

(OVET-hanke.)

Kuviosta 2 voidaan havaita, että osaamisalueet, tilannekohtaiset taidot, ammatilliset käytännöt sekä oppilaan oppiminen ja hyvinvointi ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Osa-alueille sijoittuva osaaminen ja se, miten opettajan toiminta lopulta vaikuttaa oppilaan tasolla, on monitahoinen vuorovaikutteinen kokonaisuus. Opettajan osaamisalueet on jaettu kuviossa näkyvien pääotsikoiden alla vielä tarkempiin osaamista kuvaaviin osa-alueisiin, joita on yhteensä 22. Esimerkiksi osaamisalueeseen opetuksen ja oppimisen tietoperusta kuuluvat tarkemmassa jaottelussa muun muassa sisältötieto ja pedagoginen tieto ja kognitiivisiin taitoihin muun muassa tiedonkäsittely ja luovuus. Sosiaalisiiin taitoihin sisältyvät vuorovaikutustaidot, tunnetaidot, moninaisuutta koskeva osaaminen sekä kulttuurienvälinen osaaminen. MAP-mallia hyödynnetään opettajan koulutuksen haku- vaiheessa ja sen on myös ajateltu tukevan luokanopettajakoulutuksen suunnittelua, sekä opetussuunnitelmatyötä. (OVET.)

MAP-malli tunnistaa opettajan tunnetaidot eli emotionaalisen osaamisen osaksi opettajan ammatillista osaamista. Opetustyön onnistumiseksi huomiota on kiinnitettävä tehokkaan ohjauksen ja oppilaiden oppimisen seuraamisen lisäksi luokan sosiaaliseen ja emotionaaliseen ilmapiiriin. Luokassa on paljon tilanteita, joissa oppilaiden ja opettajan hyvinkin vaihtelevat tunteet tulevat esille. Tästä syystä opettajien onkin kehitettävä taitojaan tulkita herkästi luokan tunneilmapiiriä, sekä omaa tunnekompetenssiaan. Tunnetaidot auttavat opettajaa suoriutumaan opetustyössä, kuten tunnistamaan luokassa vallitsevia tunnetiloja ja antamaan oikea aikaista emotionaalista tukea. (Metsäpelto ym. 2020, 8, 11.)

2.3.2 *Luokanopettajankoulutus Turun yliopistossa*

Luokanopettajan koulutuksessa pääaineena on kasvatustiede ja koulutus antaa kelpoisuuden toimia opettajana esiopetuksessa, sekä luokanopettajana luokka-asteilla 1.–6. Turun yliopistossa luokanopettajan koulutuksen tavoitteena on kehittää aktiivisia, itsenäisiä ja yhteistyöhön kykeneviä opetuksen ja oppimisen asiantuntijoita, joilla on edellytykset osallistua kehitystyöhön koulutuksen kentällä. Opinnot kehittävät opiskelijoiden valmiuksia hyödyntää kasvatustieteellistä tutkimusta osana omaa ammatillista kehittymistä ja opettajuutta. Tutkinto-ohjelman yhtenä tavoitteena on kehittää opiskelijoiden vuorovaikutus- ja tunnetaitoja, joiden avulla he pystyvät huomioimaan oppilaiden erilaiset tarpeet ja moninaisuuden. (Turun yliopisto opinto-opas 2021.)

Luokanopettajan tutkinto muodostuu kasvatustieteen kandidaatin ja kasvatustieteen maisterin tutkinto-osista. Turun yliopistossa luokanopettajan tutkinnon voi suorittaa opiskelemalla kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin (180 op + 120 op) opinnot sisältävän kokonaisuuden tai erilliset kasvatustieteen maisterin opinnot sisältävät (140 op) opinnot (Turun yliopisto opinto-opas). Tutkintorakenne ja eri vaiheisiin sisältyvät opintokokonaisuudet on esitetty taulukossa 1. Taulukossa 1 näkyvien opintokokonaisuuksien opintopistemäärät muodostuvat 2–16 opintopisteen kursseista, joiden osaamistavoitteet, sisällöt ja suoritustavat esitetään Turun yliopiston opinto-oppaassa (Turun yliopisto opinto-opas 2021).

Taulukko 1 Luokanopettajan tutkinto-ohjelma Turun yliopisto

Kasvatustieteen kandidaatti 180 op +	Kasvatustieteen maisteri 120 op	kasvatustieteen maisteri 140 op
Yleisopinnot 6 op	Kasvatustieteen syventävät opinnot 75-82 op	Kasvatustieteen syventävät opinnot 80-87 op
Kieli- ja viestintäopinnot 15 op	Sivuaine tai muut opinnot 40 op	Perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot 60 op
Kasvatustieteen perusopinnot 25 op		
Kasvatustieteen aineopinnot 35 op		
Perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot 60 op		
Sivuaine tai muut opinnot 39 op		

(Turun yliopisto opinto-opas 2021.)

Opinto-oppaan kurssikuvauksissa tunnetaidot ja niiden hallintaan liittyvä osaaminen mainitaan kasvatustieteen kandidaatin opintojen opintokokonaisuuksista kieli- ja viestintä opinnoissa puheviestinnän kurssin sisällöissä, kasvatustieteen perusopinnoissa kehitys- ja kasvatopsykologian kurssin osaamistavoitteissa ja toimivat ja hyvinvoivat kasvatustieteen ja opetusyhteisöt kurssin sisällöissä. Kasvatustieteen aineopinnoissa ne mainitaan kurssissa opettajan vuorovaikutustaidot. Siirryttäessä maisteriopintojen opintokokonaisuuksien kuvauksien tarkasteluun selkeitä mainintoja tunnetaidoista ei löydy, mutta opintojaksolla oppimisen tuen mahdollisuudet ja haasteet syvennetään opintojaksojen toimivat ja hyvinvoivat kasvatustieteen ja opetusyhteisöt ja opettajan vuorovaikutustaidot kurssien

sisältöjä, joilla puolestaan mainittiin tunnetaidot ja niiden hallintaan liittyvä osaaminen. (Turun yliopisto opinto-opas 2021)

Opintoihin sisältyy opetusharjoitteluita Turun yliopiston harjoittelukoulussa, ja näiden aikana opiskelijat pääsevät perehtymään opettajan työhön ohjatusti harjoittelun sisältöjen rajaamista näkökulmista. Ensimmäiseen harjoitteluun on integroitu sisältöjä kehitys- ja kasvatopsykologian kurssilta ja toiseen harjoitteluun puolestaan sisältöjä opettajan vuorovaikutustaidot kurssilta. Koska tunnetaidot ovat osa näiden kurssien sisältöjä, on mahdollista, että harjoittelussa tulevat jollakin tavoin esille myös tunnetaidot ja niiden hallintaan liittyvä osaaminen. (Turun yliopisto opinto-opas 2021.)

2.3.3 Sosioemotionaalisten taitojen kehitys ja korkeakouluopinnot

Kansainvälisessä tutkimuksessa on havaittu, että opettajat, joiden emotionaaliset valmiudet ja osaaminen ovat korkeammalla tasolla, eli ymmärrys omista ja toisten tunteista on vahvaa, suoriutuvat paremmin koulun kasvatuksellisista tilanteista ja jaksavat paremmin vaativassa opetustyössä. Olisikin tärkeää, että koulutuksen aikana pyrittäisiin kehittämään opiskelijoiden ihmissuhdetaitoja. (Romanowska-Tolloczko 2015, 60, 62.)

Opettajan koulutuksen tulisi antaa opettajalle valmiuksia suoriutua opettajan työn monipuolisista haasteista. Vahvat emotionaaliset valmiudet luovat pohjaa muuttuvassa opettajan työssä pärjäämiselle, ne voivat toimia voimavarana ja edistää työssä jaksamista. Olisikin tärkeää, että luokanopettajakoulutuksessa opiskelijoille tarjottaisiin mahdollisuus omien tunnetaitojen tiedostamiseen ja kehittämiseen. Omien emotionaalisten reaktioiden hallinta vaatii tietoisuutta tunneälystä ja -taidoista, oman toiminnan reflektointia ja tunnetaitojen harjoitusta. (Virtanen 2013, 215–217, 222–223.)

Eurooppalaisen korkeakouluopetuksen kehittämiseen keskittyvän Bologna Process kehitysohjelman tavoitteissa on esitetty, että korkeakouluopintojen tulisi tarjota teknisen ja alakohtaisen osaamisen lisäksi opintojen aikana opiskelijoille myös muuta työelämässä tarvittavaa osaamista, kuten yhteistyötaidot, vuorovaikutustaidot ja omien tunteiden hallinta. Tämän johdosta Espanjalaisessa Alicanten yliopistossa tutkittiin edellä mainittuihin tarpeisiin vastaavan ja hyvinvointia lisäävän emotionaalisen kompetenssin kehittämistä monimenetelmällisen interventiotutkimuksen avulla. Opiskelijoiden emotionaalista kompetenssia pyrittiin kehittämään korkeakouluopintojen aikana tarjoten kolmea erilaista kurssimuotoa osana opintoja. Kurssimuodot olivat vuorovaikutuksellinen online-opetus

virtuaalisessa oppimisympäristössä, luokassa tapahtuva opetus virtuaalisen oppimisympäristön lisäksi ja kolmantena virtuaalinen oppimisympäristö, jonka lisäksi ryhmän jäsenet saivat henkilökohtaista yksilövalmennusta. (Gilar-Corbi, Pozo-Rico, Sánchez & Castejón 2018, 1, 3, 7.)

Tutkimus osoitti, että opiskelijoiden emotionaalinen kompetenssi kasvoi kaikilla interventiomenetelmillä toteutettuna vahvistaen opiskelijoiden valmiuksia kohdata opintojen ja tulevan työelämän haasteita, sekä luoden hyvinvointia henkilökohtaiseen elämään. Onkin tärkeää, että opiskelijoille tarjotaan korkeakouluopintojen aikana ilmapiiri, jossa emotionaaliset valmiudet ja niiden kehittäminen tunnustetaan tarpeellisena osana opintojen tavoitteita, sekä luodaan mahdollisuus emotionaalisten taitojen kehittämiseksi. Emotionaalisten valmiuksien kehittyminen vaatii tunteiden ymmärtämisen ja käsittelemisen taitoja, jolloin valmiudet hallita omaa toimintaa vahvistuvat. Tutkimuksen rajoitteena oli kuitenkin pieni tutkimusjoukko (N=192), ja vastaavaa tutkimusta tulisikin vielä toteuttaa kohdetuen suurempaan joukkoon. (Gilar-Corbi, Pozo-Rico, Sánchez & Castejón 2018, 6–7.)

Korkeakouluopintojen aikaisen tunne- ja vuorovaikutusosaamisen kehittämiseksi Espanjalainen Ramon Llull University on käyttänyt erityistä Seminaari-metodia, joka hyödyntää opiskelijakeskeisyyttä sekä yhteistoiminnallisen ja ongelmalähtöisen oppimisen menetelmiä. Seminaari-metodin tavoitteena on kehittää korkeakouluopiskelijoiden sosioemotionaalisia valmiuksia opintojen aikana. Menetelmien avulla opiskelijat harjoittelevat taitoja toimia emotionaalisesti latautuneissa tilanteissa esimerkiksi rooliharjoitusten, ryhmäkeskusteluiden ja kirjallisiin lähteisiin pohjautuvien väittelyiden avulla. Menetelmässä on myös tärkeää ryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen luoma aito emotionaalisesti latautunut tilanne ja opiskelijoiden omien tunne- ja vuorovaikutustaitojen valmiuksien itse-reflektointi. (Oberst, Gallifa, Farriols & Vilaregut 2009, 527, 530)

Seminaari-metodia käytettäessä havaittiin, että monessa ammatissa, kuten fysioterapeutin työssä sosioemotionaaliset taidot ovat välttämättömiä taitoja. Niiden harjoittelu vaatii kuitenkin aikaa ja näiden taitojen harjoittamisen tuomista osaksi yliopiston opetussuunnitelmaa. Nämä seikat voivat luoda rajoitteita sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseksi korkeakouluopintojen aikana. On myös tärkeää tunnistaa millaiset alueet sosioemotionaalisisissa taidoissa ovat erityisen tärkeitä tiettyyn ammattiin valmistavan tutkinnon ja sen tuoman työtehtävän kannalta ja huolehtia siitä, että tarjottu sosioemotionaalisten taitojen kehittämisen menetelmä ja tilanteet vastaavat näihin tarpeisiin. (Oberst, Gallifa, Farriols & Vilaregut 2009, 530–531.)

Tarve tunne- ja vuorovaikutustaitojen ja sosioemotionaalisen kompetenssin kehittämiseen korkeakouluopintojen aikana tiedostetaan ja niillä on havaittu olevan useita hyviä vaikutuksia opintojen aikana, työelämään siirryttäessä ja työelämässä sekä henkilökohtaisen elämän ja hyvinvoinnin tasolla. Korkeakouluopiskelijoille tehdyt interventiot osoittavat, että korkeakouluopintojen aikana on mahdollista kehittää näitä taitoja ja kompetenssia, mutta se vaatii, että niiden kehittämisestä ollaan kiinnostuneita ja opettamiseen varataan aikaa.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia näkemyksiä ja kokemuksia luokanopettajaopiskelijoilla on tunnetaidoista koulukontekstissa. Tutkimuksen avulla haluttiin rakentaa näkemys siitä, kuinka luokanopettajaopiskelijat määrittelevät tunnetaidot. Tämän lisäksi tutkimuksessa haluttiin tavoittaa luokanopettajaopiskelijoiden käsityksiä siitä, millä tavoin tunnetaidot tulevat osaksi luokanopettajan työtä ja kuinka tunnetaidot ja tunteet liittyvät oppimiseen.

Aiemmin mainittujen lisäksi haluttiin myös selvittää millä tavoin tunnetaidot olivat tulleet esille luokanopettajaopinnoissa ja kuinka opiskelijat toivoisivat tunnetaitojen tulevan osaksi luokanopettajanopintoja. Näiden pohjalta tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi.

1. Millaisia määrittelyjä luokanopettajaopiskelijat antavat tunnetaidoille
2. Miten tunnetaidot näkyvät koulussa?
 - 2.1. Miten luokanopettajan omat tunnetaidot näkyvät työssä?
 - 2.2. Miten tunnetaidot liittyvät oppimiseen?
 - 2.3. Millainen osa opetustyötä tunnetaidot ovat?
3. Miten tunnetaidot ovat tulleet esille luokanopettajan opintojen aikana?
 - 3.1. Kuinka tunnetaitojen opetusta voisi tuoda osaksi luokanopettajan opintoja?

4 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tiedon subjektiivinen luonne ja se soveltuu erityisesti sellaisten ilmiöiden tutkimiseen, jotka ovat ihmisten tajunnassa ja muodostuvat vuorovaikutuksessa (Puusa & Juuti 2020, 75–77). Laadullisessa tutkimuksessa tutkittava ilmiö käsitteellistyy vähitellen teoreettisen tiedon ja aineistosta nousevien näkökulmien vuorovaikutuksessa. Näin varsinainen käsitys ja kuvaus tutkittavasta aiheesta muodostuu aineiston käsittelyvaiheessa. Teoreettinen viitekehys täydentyy ja mukautuu aineistossa merkittäviksi nousseiden näkökulmien vaikutuksesta. (Kiviniemi, 2015,78.) Tässä tutkimuksessa teoreettisena perustana olivat tunnetaidot koulukontekstissa, jota täydennettiin ja tarkennettiin aineistosta nousevien kuvauksien mukaan. Näin ollen tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostui aiemman käsityksen ja aineiston näkökulmien vuorovaikutuksessa.

Tarkemmin laadullisen tutkimuksen kentästä menetelmäksi valikoitui fenomenologinen tutkimusote, sillä sen avulla perehdytään yksilön kokemuksiin tietystä ilmiöstä. Fenomenologisessa tutkimuksessa tarkastellaan yksilön suhdetta maailmaan ja muodostetaan käsitystä siitä, miten yksilö rakentaa käsitystä maailmasta tai ilmiöstä omasta näkökulmastaan. Ilmiötä voidaan siis kuvata erilaisten viiteryhmien näkökulmista ja näin ilmiö voi saada hyvin erilaisia merkityksiä. Yksilön omat kokemukset tutkittavasta ilmiöstä rakentavat merkityksiä, mutta eivät sinällään kuvaa kokonaisuudessaan tätä ilmiötä. Tutkimuksen avulla voidaan kuitenkin rakentaa kuvaa siitä, millaisia merkityksiä tutkittavasta ilmiöstä rakentuu tietyssä yhteisössä yhteisöllisesti koettuina. (Laine 2015, 29–32.) Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat luokanopettajaopiskelijoiden näkemykset ja käsitykset tunnetaidoista tulevassa työtehtävässään luokanopettajana, sekä miten tunnetaidot ovat tulleet esille opintojen aikana.

4.1 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu, jonka avulla on mahdollista saada tietoa yksilön ajattelusta ja kokemuksista. Haastattelijan rooli oli ohjata haastattelua siten, että kaikki tutkimuskysymysten kannalta oleelliset teemat tulivat käsitellyiksi, jättäen kuitenkin tilaa haastateltavan vapaalle ilmaisulle. (Puusa 2020, 112.) Haastattelussa läpikäytävät teemat rakentuivat haastattelijan tutkimusaiheesta rakentaman esitiedon mukaisesti. Käsiteltävät teemat oli kirjattu ylös, jonka avulla varmistettiin, että kaikki teemat

tulivat käsitellyksi haastattelun aikana. Haastattelussa oli tärkeää sen keskustelun omainen luonne, joten liian yksityiskohtaisen ja lukuisia kysymyksiä sisältävän haastattelurungon laatiminen oli tarpeetonta. Pienillä apukysymyksillä oli kuitenkin mahdollista tarvittaessa saada haastateltavaa vapautumaan ja tuomaan esille omia ajatuksiaan. (Eskola & Vastamäki 2015, 29, 35–38.)

Haastattelija oli ennen haastattelujen aloittamista perehtynyt tunnetaidoista saatavilla olevaan kasvatustieteelliseen kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen. Tämän perehtymisen pohjalta haastattelussa käsiteltäviksi teemoiksi muodostuivat tunnetaitojen määrittely, tunnetaidot opetustyö ja oppiminen, sekä tunnetaidot luokanopettajan opinnoissa. Haastattelurunkoon (Haastattelurunko on esitetty liitteessä 1.) kirjattiin kysymyksiä, joiden ajateltiin tuottavan teemoja kuvaavia vastauksia. Haastattelurunko esitettiin yhdellä haastateltavalla, minkä jälkeen siihen tehtiin tarvittavat muutokset.

Haastattelun aluksi haastateltavilta kysyttiin taustietoja, jonka jälkeen siirryttiin haastattelurungon kysymysten läpikäymiseen. Haastattelutilanteet olivat keskenään erilaisia ja haastateltavan kerronta ohjasi haastattelua ja sen etenemistä. Toisissa haastatteluissa haastateltava vastasi tiettyihin haastattelurungossa oleviin kysymyksiin ja teemoihin jo toisen kysymyksen yhteydessä. Tällöin haastattelijan oli tärkeää olla tarkkana ja kysyä tarvittaessa täydentäviä kysymyksiä, kuitenkin ohjailematta haastateltavaa liikaa. (Eskola & Vastamäki 2015, 38.) Haastateltavilta tuli myös esiin sellaisia näkökulmia ja teemoja, jotka eivät olleet haastattelijan rungossa ja tämä vahvisti tutkijan käsitystä siitä, että haastateltavan kokemus tavoitettiin haastattelussa.

Tarvittavien haastattelujen määrää ei voida tarkalleen määrittää etukäteen, joten tutkijan onkin havainnoitava, milloin aineiston saturaatio eli kohta, jossa haastattelut alkavat toistaa itseään, eivätkä tuota enää mitään uutta tietoa tutkimuskysymysten kannalta saavutetaan. (Eskola & Vastamäki 2015, 41.) Tässä tutkimuksessa havaittiin, että saturaatiopiste täyttyi 11 tehdyn haastattelun jälkeen ja aineiston keruu voitiin lopettaa.

4.2 Tutkittavat

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla Turun yliopiston luokanopettaja-opiskelijoita. Haastattelut tehtiin tammi-helmikuun 2021 aikana. Haastateltavia kutsuttiin Turun yliopiston opettajankoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden sähköpostilistojen kautta lähetetyllä tutkimuspyynnöllä. Tutkimuspyyntö rajattiin koskemaan maisterivai-

heen opintoja suorittavia opiskelijoita, jolloin heillä olisi suoritettuna jo suurin osa luokanopettajan opinnoista. Haastateltavista viisi suoritti tutkintoaan kandidaatin- ja maisterin tutkintokokonaisuudessa (120 + 180 op) ja kuusi haastateltavaa opiskeli erillisissä maisteriopinnoissa (140 op).

Tässä tutkimuksessa opintojen vaihetta kuvataan opintovuosina. Luokanopettajaopinnot kestävät kandidaatin ja maisterin opinnoista koostuvassa tutkinto-ohjelmassa ohjeellisesti viisi opintovuotta ja maisteriopinnoissa puolestaan kaksi opintovuotta. Tutkimukseen osallistuneille opiskelijoille muodostettiin koodit, siten että koodi muodostuu satunnaisessa järjestyksessä haastattelulle annetusta numerosta, sekä nimikkeestä LO tai LOM. LO nimikkeellä koodatut haastattelut ovat kandidaatin ja maisterin opintokokonaisuutta suorittavilta opiskelijoilta ja LOM vastaavasti maisterin opintoja suorittavilta opiskelijoilta saatuja vastauksia. Taustatietoina haastateltavilta kysyttiin ikä ja luokanopettajaopintojen vaihe opintovuosina.

Taulukko 2 Tutkimukseen osallistuneiden luokanopettajaopiskelijoiden taustatiedot

Tutkittava	ikä	sukupuoli	opintovuosi
LO1	23	nainen	4
LO2	26	nainen	6
LO3	23	nainen	4
LO4	28	nainen	5
LO5	27	nainen	5
LOM1	30	nainen	2
LOM2	32	nainen	2
LOM3	44	nainen	2
LOM4	43	nainen	2
LOM5	43	nainen	2
LOM6	31	nainen	2

Haastattelut tehtiin etäyhteydellä Zoom-sovelluksen välityksellä ja ne olivat kestoltaan 16–37 minuuttia. Haastattelut tallennettiin ja suostumus tallentamiseen ja haastattelun käyttöön tutkimuksessa varmistettiin haastattelun alkaessa. Haastattelujen jälkeen suoritettiin litterointi, jossa haastattelut purettiin sana sanalta kirjalliseen muotoon. Litterointi tehtiin Word tekstinkäsittelyohjelmalla ja litteroituna aineistoa kertyi 37 A4 arkkia. Litterointi tehtiin sanatasoisena, sillä valittu analyysitapa keskittyi aineiston sisällöstä esiin nouseviin teemoihin, jolloin tarkempaa tauot, äänenpainot ja eleet huomioivaa litterointia ei ollut tarpeen tehdä.

4.3 Aineisto ja analyysi

Tämän tutkimuksen aineisto muodostuu haastatteluiden litteroinneista. Aineiston analyysi aloitettiin sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysissä aineistoa lukemalla pyritään siitä saamaan esille tutkijaa kiinnostavat asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–105). Ensiluennalla muodostettiin yleiskuva aineistosta. Tällöin aineistosta nousi esiin selkeänä teemana tunnetaitojen määrittelyt. Kun aineistoa luettiin useampia kertoja, siitä alkoi hahmottua teemoja, jotka muokkasivat alustavia tutkimuskysymyksiä. Tutkimuskysymykset tarkentuivat ja rakentuivat aineistosta nousevien teemojen mukaisesti.

Fenomenologisessa tutkimusotteessa analyysivaiheessa käydään kehämäistä dialogia aineiston ja tutkijan tulkinnan välillä, jonka avulla aineistosta alkaa nousta esiin tutkimuksen kannalta keskeiset teemat. Aineiston käsitteellistämisen kautta esiin nousseista teemoista alkaa rakentumaan pääteemat ylä- ja alateemoineen, säilyttäen kuitenkin aineiston yksilölliset piirteet. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 114–115.) Teemahaastattelujen aineiston analyysi on yleistä aloittaa teemoittelemalla, eli kokoamalla kaikkien vastaajien samaa teemaa koskevat vastaukset yhteen (Eskola & Vastamäki 2015, 43).

Haastattelujen litteroinnit tulostettiin ja tutkija merkitsi värikynin samaa aihetta koskevia osuuksia eri haastatteluista tulosteisiin. Merkittyjä aiheita kirjattiin erilliselle paperille, jonka avulla niiden yhteydet ja erot alkoivat hahmottua. Useilla lukukerroilla, aiheiden jaolla ja yhdistelyllä tietojen verkostosta alkoi nousta esiin selkeitä teemoja. Tutkija ryhtyi kokoamaan teemoista ajatuskarttoja, joiden pohjalta oli mahdollista jatkaa aineiston jakamista tarkempaa analyysia varten. Ajatuskartat auttoivat teemojen jäsentämisessä, sekä luokittelussa.

Kun haastatteluista on saatu poimittua tutkimuksen kannalta oleellinen tutkimuskysymyksiin vastaava ja muuten tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, on tärkeää aloittaa ilmauksien pelkistäminen, eli aineiston tiivistäminen kuvaaviin lyhyempiin ilmaisuihin. Pelkistetyt ilmaukset auttavat aineiston klusteroinnissa, eli ryhmittelyssä pelkistettyjen ilmauksien mukaan. Klusteroinnin pohjalta aineistosta on helpompaa lähteä luomaan kuvaavia alaluokkia ja niitä yhteen kokoavia yläluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127.) Tässä tutkimuksessa luokkia nimitetään ala- ja yläteema nimityksillä ja ne ovat nimetty aineistosta nousutta teemaa kuvaavilla nimillä.

Tässä tutkimuksessa aiemmin tehdyn teemoittelun mukaisesti aineistosta kerättiin yhteen Word-taulukoon ilmaukset, jotka käsittelivät samaa teemaa. Näitä ilmauksia uudelleen lukemalla ja järjestelemällä yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien mukaan nousi esiin ylä- ja alateemoja. Haastattelua varten rakennetuista teemoista yläteemana säilyi tunnetaitojen käsitteen määrittely. Puolestaan tunnetaidot opetustyössä, tunnetaitojen yhteys oppimiseen, tunnetaidot osana opetusta muodostuivat alateemoiksi yläteemalle tunnetaidot koulukontekstissa. Tähän teemaan muodostui lisäksi aineistosta nousseena alateema tunnetaitojen opettamiselle annetut merkitykset. Tunnetaidot luokanopettajan opinnoissa yläteeman alle muodostui alateemoja, jotka olivat tunnetaitojen esiintyminen kurseilla, harjoitteluissa ja opintoryhmissä sekä näkemykset tunnetaito-opetuksen kehittämisestä luokanopettajan opinnoissa. Taulukossa 3 on koottu esimerkki tunnetaidot koulukontekstista teeman jäsentämistä taulukon avulla. Samalla tavoin jäsennettiin muidenkin teemojen osuus aineistossa.

Taulukko 3 Esimerkki teemoittelusta Tunnetaidot koulukontekstissa

alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	alateema	yläteema	pääteema
suhteus niihin oppilaisiin ja heidän tunteisiinsa kyl mun mielestä on tosi tärkeä taito niin kun just se et pystyy havainnoimaan tosi matalalla kynnyksellä niitten oppilain tunnetiloja ja et huomaa, jos joku on allapäin, niin menee kysymään, menee juttelemaan ja toisaalta myöskin et ottaa osaa myöskin niihin oppilaitten iloihin silleen et jos jollakulla nyt on jotain oikein hyvää kerrottavaa, niin sit ollaan siit rehellisesti kaikki ilosia ja niin kun iloitaan niistä positiivista tunteista, et se ei oo pelkäämään sitä negatiivisuudesta puhumista tai sen rajoittamista. LO4	havainnoi tunteita on kiinnostunut tunteista hyväksyy oppilaan tunteet	sensitiivisyys	Tunnetaidot opetustyössä	Tunnetaidot koulukontekstissa
mä ainakin nään et se on niin ku kun ne tunteet liittyy niin vahvasti oppimiseen et jos on joku vahva mikä tahansa tunne niin se tai siis negatiivinen tunne, niin se voi estää tosi vahvasti sen oppimisen, niin niitä täytyy tavallaan, ei niitä voi mitenkään sivuuttaa vaan ne on tärkeää käydä läpi ennenku päästään sit niin ku, tai ku pitää olla mukana siinä oppimisessa. Tai sitten voi se olla tosi positiivinenkin tunne vaikka joku että jotain oppilasta jännittää vaik hirveesti, joku että se tekee koulupäivän jälkeen jotain, sit ottaa niin ihan kierroksilla tai tärinöissään niin se tavallaan sitte semmonen, että ei voi samaa ku, se on tärkeä se tunne ja se olo et pitää purkaa ennen ku pääsee tai sitte vaikka ku pitäis keskittyä vaikka johonkin matikan juttuun ni pitää höpöttää läpi. LO5	Vahvat tunteet vaikuttavat oppimiseen Tunteen käsittely auttaa eteenpäin Tunteita ei pidä sivuuttaa	vahva tunne esteenä oppimiselle Tunteiden käsittely välttämätöntä	Tunnetaitojen yhteys oppimiseen	Tunnetaidot koulukontekstissa

alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	ala-teema	yläteema	pääteema
Mun mielest opettajan, jos miettii siis sitä, että miten niit käyttää ja miten niit opettaa, niin sen tulis olla arkipäivästä, koska se liittyy ihan kaikkeen asioiden, kaiken välituntiasian selvittelyyn ja ihan sit siihenkin, että miten siis suhtaudutaan siihen opetukseen, et miten siel luokas ollaan, miten voidaan puhua. Mut sit toisaalta tietenk se, että oppilaille on hyvä tuoda näkyviin se tunnetaitojen konseptikin, et millon niin kun erikseen, että nyt käydään tunnetaitoja ja otetaan ihan niin ku asiana kissa pöydälle, niin sekin on mun mielest tärkeitä. Mutta onhan se ihan niin kun arkipäivää ja jos sen jättää kokonaan huomiotta niin en usko, että tota lopputulokset on kauheen hyviä. LO3	Tunnetaitoja pitää opettaa arkisten tilanteiden yhteydessä Lisäksi selkeästi tietoa tunnetaidoista – mitä tunnetaidot ovat.	kaiken lävistävä lisäksi erilliset tunnit Tieto tunnetaidoista arkiset tilanteet	Tunnetaidot osana opetusta	Tunnetaidot koulukontekstissa

Teemoittelun jälkeen aineistolle on mahdollista tehdä kvantifiointia, eli saattamista määrälliseen muotoon. Kvantifiointi antaa mahdollisuuden laadullisen aineiston erilaiselle tulkinnalle, kuin pelkän laadullisen analyysin keinoin olisi mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 135–137.) Tämän tutkimuksen aineistoa kvantifioitiin aineiston selkiyttämiseksi ja analyysin rikastamiseksi. Kvantifiointi tehtiin taulukointiohjelmaa apuna käyttäen ja sen avulla luotiin aineistoa kuvaavia kuvioita tutkimustulosten esittämisen tueksi.

4.4 Tutkimusmenetelmän ja analyysin luotettavuus

Tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmän valinta ja sopivuus on perusteltu luvussa neljä. Tutkimus on toteutettu hyvää tutkimustapaa noudattaen ja tutkija on suunnitellut, toteuttanut ja raportoinut tutkimuksen teoreettisen taustan, toteutuksen, tulokset ja johtopäätökset huolellisesti. Toiminnalla on haluttu varmistaa, että tutkimus noudattaa tieteellisen tiedon luonteen mukaisesti avoimuutta ja tutkijan rehellisyyttä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150–151.)

Tutkittavat valittiin osallistumaan tutkimukseen satunnaisotannalla, lähettämällä tutkimuspyyntö sähköpostin välityksellä Turun yliopiston luokanopettajaopiskelijoille, jotka kuuluivat tutkimuksen kohderyhmään, eli maisterivaiheen opintoja suorittaviin opiskelijoihin. Kaikilla tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvilla luokanopettajaopiskelijoilla oli mahdollisuus osallistua tutkimukseen ja tutkittavat ovat ilmoittautuneet tutkimukseen omasta vapaasta tahdostaan. Tutkittavilta pyydettiin suostumus haastattelun

käyttöön tutkimuksen aineistona ja heidän antamia tietoja käsiteltiin luottamuksellisesti ja anonymiteetista huolehtien. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 156.)

Analyysin avulla pyrittiin muodostamaan aineistosta sitä kuvaava kokonaisuus, joka muodostuu ala- ja yläteemojen mukaisesti, sekä teemojen verkostosta. Teemojen kautta rakentuivat kuvaukset, joiden mukaan on esitetty tulokset luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksistä ja kokemuksista tunnetaidoista ja niiden tulemisesta osaksi luokanopettajaopintoja. Tämän tutkimuksen teemojen merkitykset ja niiden väliset yhteydet tarjoavat kuitenkin vain yhden esimerkin, joka muodostuu tähän tutkimukseen osallistuneiden tutkittavien haastatteluista. Tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä ja tulokset kertovat kokonaisopiskelija määrään suhteutettuna pienen joukon kokemuksista. Toisenlaisen otannan tai toisen tutkimusjoukon tuottama aineisto voisi samalla menetelmällä tutkittuna muodostaa erilaisen kuvauksen tutkimuksen aiheesta.

5 TULOKSET

Merkitykselliseksi tuloksiksi aineistossa nousi kolme pääteemaa, jotka ovat tunnetaitojen määrittelyt, tunnetaidot koulukontekstissa ja tunnetaidot opinnoissa. Tulosluvussa nämä teemat esitellään yksitellen, käsitellen jokaisen pääteeman tarkemmat kuvaukset ylä- ja alateemoineen.

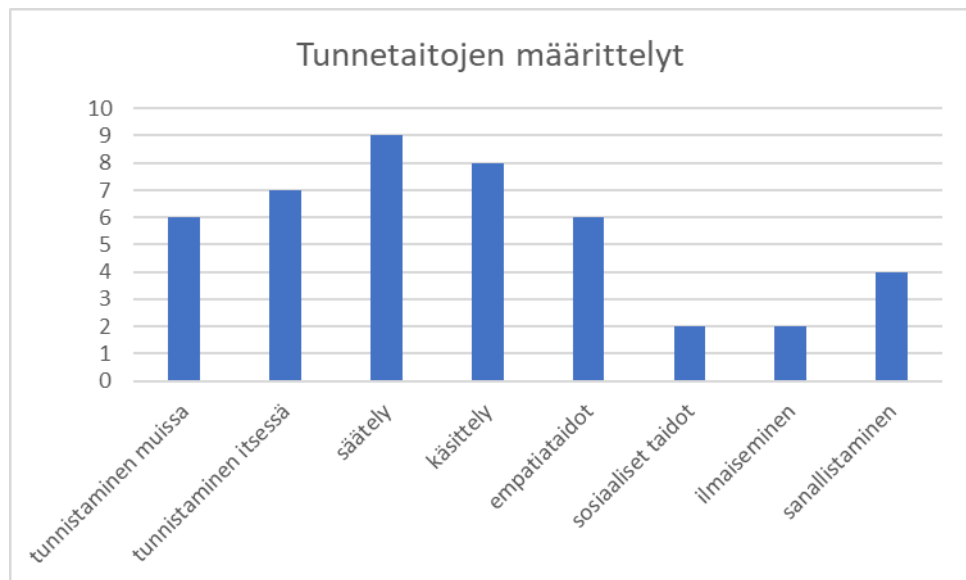
5.1 Luokanopettajaopiskelijoiden määritelmät tunnetaidoille

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys oli, kuinka luokanopettajaopiskelijat määrittelevät tunnetaidot. Määrittelyt olivat laajoja ja sisälsivät kattavan kokonaiskuvauksen sekä tarkkoja mainintoja tunnetaitojen osa-alueista. Määrittelyissä osa-alueet kietoutuivat toisiinsa muodostaen moniulotteisia kuvauksia.

No tunnetaidot tarkoittaa öö, kykyä tunnistaa toisen tunteita ja omia tunteita. Sitten tunnetaidot tarkoittaa sitä, että öö kykenee muodostamaan sen reaktion toisen tunteisiin ja sitten kun se menee vähän pidemmälle mitä isommaksi ihminen kasvaa niin tavallaan et mitä taitavampi tunnetaidossa on, ni sitä rakentavammin pystyy kohtaamaan niitä haastavia tilanteita. Ja sit se kolmas elementti tunnetaidoissa on se, et pystyy samaistumaan toisen rooliin tota toisessa roolissa, kuin itse on alun perin, et sit se empatiataito, mut sekin on semmonen mikä iän kanssa kehittyä LOM1

No mä näkisin, että tunnetaidot liittyy sekä siihen omaan, kun että myöskin myös niin kun tunneilmaisun kautta tunteiden säätelyyn ja myöskin niin kun tunteiden tunnistamiseen. Se tunteiden ilmaisu ja tunteiden säätely just niin kun itseen liittyen, et tota nin osaa ilmaista tunteitaan sekä positiivisia, että negatiivisia sillä tavalla rakentavasti, negatiivisia sillä tavalla et ei oo niin kun millään tavalla vahingollista ja sit myöskin säätelyyn liittyy se, että osaa myös itse kartottaa itsestään sen että mitä tunnetta on nyt tarpeellista tai hyvää ylipäätään tuoda ulos ja sit tunteiden tuomisessa sitten se että oppilaiden kanssa kanssakäymisessä osaa sit olla niin kun sillä tavalla empaattisesti läsnä. Tunnistaa ne tunteet siellä. LO4

Aineiston perusteella havaittiin, että tunnetaidot on monitahoinen, useita ulottuvuuksia sisältävä käsite, jonka yksityiskohtainen määrittely voi olla haastavaa. Pilkkomalla vastauksia osiin ja peilaamalla niitä teoreettisessa viitekehyksessä rakennettuun käsitteen määrittelyyn rakentui kuvaus tähän tutkimukseen osallistuneiden luokanopettajaopiskelijoiden määrittelyiden painotuksista. Kuviossa 3 esitetään tunnetaitojen määrittelyissä kuvatut osa-alueet sekä määrä, kuinka monta kertaa kukin osa-alue mainittiin haastattelussa.

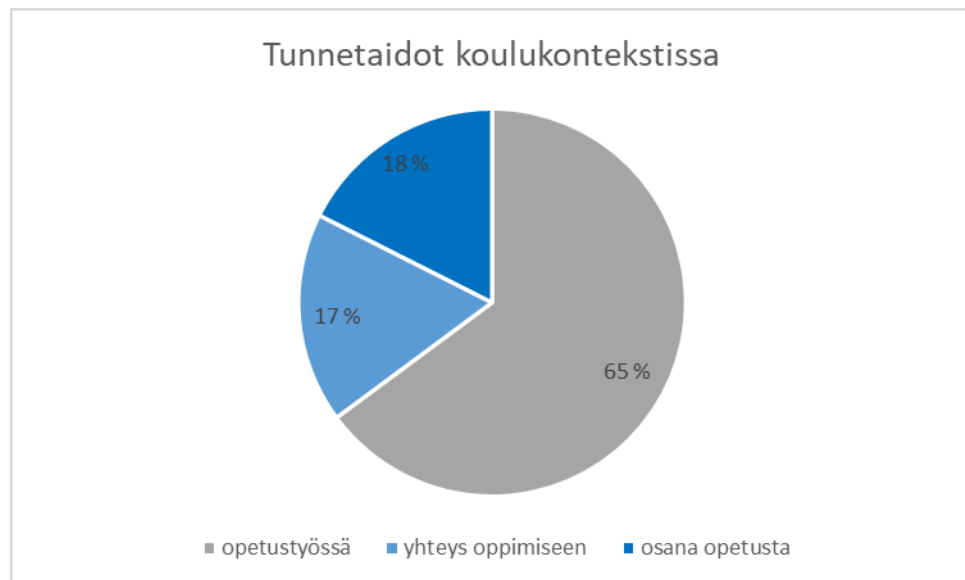

KUVIO 3 Luokanopettajaopiskelijoiden määritelmät tunnetaidoille

Tunnetaitojen määrittelyssä suurimmaksi teemaksi nousi tunteiden säätely (N=9). Muita merkittäviä teemoja olivat tunteiden käsittely (N=8), tunnistaminen itsessä (N=7) ja muissa (N=6), sekä empatiataidot (N=6). Tähän tutkimukseen osallistuneiden luokanopettajaopiskelijoiden määrittelemänä tunnetaidot ovat siis valmiuksia säädellä ja käsitellä tunteita, tunnistaa tunteita itsessä ja muissa sekä empatiataitoa. Näiden lisäksi muutamia mainintoja tunnetaidot valmiutena ilmaista itseä, taitona sanallistaa tunteita ja osana sosiaalisia taitoja.

5.2 Tunnetaidot koulukontekstissa

Aineistosta nousi esille, että tunnetaidot esiintyvät luokanopettajaopiskelijoiden kertomina koulussa monin eritavoin. Tunnetaitoja kuvattiin osana koulussa tapahtuvaa vuorovaikutusta ja niillä nähtiin olevan yhteyttä oppimiseen. Pääosin koulukontekstissa kerrottuina tunnetaidot nähtiin osana opettajan toimintaa ja niitä kuvattiin osana opetustyötä (65 %). Lisäksi tunnetaidot nähtiin luokkahuoneessa esiintyvänä oppimiseen liittyvinä tekijöinä (17 %), sekä osana opetusta (18 %). Edellä luetellut muodostavat tunnetaidot koulukontekstissa teeman pääteemat, jotka on havainnollistettu kuviossa 4 prosenttiosuuksiin.

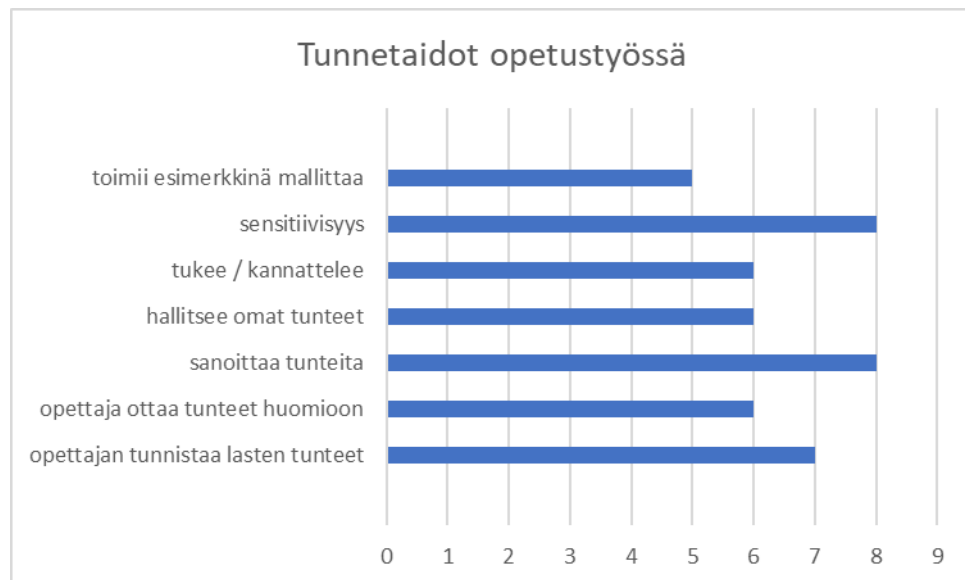

KUVIO 4 Tunnetaidot koulukontekstissa

Seuraavissa luvuissa esitellään nämä teemat alateemoineen. Pääteemojen lisäksi koulukontekstiin liittyvänä haastatteluista nousi esiin perusteluja tunnetaitojen opetukselle koulussa, sekä sille, miksi niiden opettaminen on tärkeää. Tämä teema esitellään koulukontekstin yhteydessä omana lukunaan.

5.2.1 *Tunnetaidot opetustyössä*

Aineistosta nousi esiin, kuinka opettajan tunnetaidot tulevat esille opetustyössä, etenkin opettajaoppilassuhteessa ja vuorovaikutuksessa. Luokanopettajaopiskelijat kertoivat tunnetaidoista opettajaoppilassuhteessa enimmäkseen opettajan oman toiminnan kautta, kuvaten sitä kuinka opettaja käyttää omia tunnetaitojaan luokassa toimiessaan vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Tärkeimmiksi teemoiksi nousivat opettajan sensitiivisyys (N=8), tunteiden sanoittaminen (N=8) ja oppilaiden tunteiden tunnistaminen (N=8).

KUVIO 5 Tunnetaidot opetustyössä

Nämä edellä esitellyt suurimmat teemat esiintyivät usein yhteydessä toisiinsa ja täydentäen toisiaan. Luokanopettajaopiskelijat kuvailivat sensitiivisyyden näkyvän opettajan toiminnassa siten, että opettaja havaitsee oppilaistaan heidän tunnetilojaan matalalla kynnyksellä ja että opettajalla on tilannetajua ottaa oppilaiden tunteet huomioon ja tukea oppilaita tarvittaessa.

Et osaa tunnistaa pieniä vinkejä, et miltä oppilaast tuntuu, ... et semmonen niin ku, et on vähän semmost niin ku tilannetajuu. LO2

Et pystyy aistimaan niitä lapsia, mikä on niitten fiilis ja sen mukaan niin kun elämään, toimimaan ja opettamaan LOM4

Tunteiden sanoittaminen nousi esiin sekä opettajan omien tunteiden sanoittamisena, sekä opettajan toimiessa lasten tunteiden sanoittajana ja lasten tulkkina heidän harjoittellessaan tunteiden sanoittamista. Opettajan tehtävään kuuluvana kuvattiin auttaa lasta sanoittamaan tunteitaan, kun lapsen omat valmiudet eivät vielä olleet riittävät.

On sillain tuntosarvet pystyssä, se pystyy ennakoimaan niitä tilanteita ja sit kö se oppii tunteen ne omat oppilaansa, niin hän tietää, että jos joku tarttee tukee tunnetaidoissa, se pystyy sanottaa tunteita LOM6

Opettaja jol on hyvät tunnetaidot kuuntelee, yrittää tehdä parhaansa, sillä lapsilla ei välttämättä oo hyviä tunnetaitoja, niin pyrkii auttamaan niitä lapsia niin saamaan ne tunteet esille, koska sillon opettajal tavallaan itsellä se taito käsitellä niit omia tunteitaan. Niin pystyy tavallaan sitä kautta ehkä tota kysymään oikeita kysymyksiä, että saa siltä lapseltakin ne niin ku tota sanallistettua mikä on pielessä tai mikä on erityisen hyvin. LO3

Opettajan toiminnassa ja työssä tärkeäksi teemaksi nousi myös omien tunteiden hallinta (N=6), sekä tunteiden kannattelijan rooli (N=6). Nämä teemat esiintyivät osittain yhdistyen, mutta myös toisistaan erillisinä. Aineistosta nousi esiin, että opettajan tulee tulla toimeen kypsästi omien tunteidensa kanssa, säädelleen omaa tunneilmaisuaan. Tämän nähtiin olevan tärkeää siksi, että oppilaat kokisivat opettajan toiminnan johdonmukaiseksi ja olonsa turvalliseksi. Tunteiden hallinnan osalta haastateltavat opiskelijat painottivat kuitenkin sitä, että opettaja saa tuntea ja näyttää omia tunteitaan, mutta mallintaen samalla omalla tunteiden sanoittamisella, käsittelyllä ja säätelyllä tunnetaitojen oikeanlaista käyttöä.

Pystyy toimimaan sillä tavalla ammattimaisesti niissä haastavimmissakin tilanteissa jossa nousee itsellä ne voimakkaat tunnereaktiot pinnalle, mutta kykenee ottamaan kykenee tunnistamaan ne tunteensa mutta pystyy ottamaan niihin vähän etäisyyttä ja säilyttämään sen tota puheyhteyden tilanteessa kun tilanteessa mutta niille kaikille tunteille on tilaa ja niistä kaikista tunteista voidaan puhua ja kaikkia tunteita voidaan ilmasta sopivalla tavalla. LOM1

No semmonen, että se on semmonen myötäeläjä ja empaattinen tarvittaessa kyllä semmonen niin kun määrätietoisesti ohjaavakin mutta kuitenkin niin, että sille oppilaalle jää aina semmonen positiivinen tunne siitä opettajan kanssa ollessaan vuorovaikutuksessa. Niin sen tyyppinen. Ja semmonen, että opettaja vielä niin ku monesti ilmasee vaikka suullisesti niitä tunteitaan ja toimii sitten myös sen mukaisesti. LOM5

Aineistosta ilmeni, että tunteiden kannattelijan roolissa opettajan tulisi hallita omat tunteensa, eikä imeytyä mukaan oppilaiden mahdollisesti kuohuviinkin tunteisiin. Opettajan tunteita kannattelevan toiminnan nähtiin ulottuvan myös oppilaiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin, tukien rakentavaa luokahuonevuorovaikutusta myös oppilaiden välillä.

et pystyy luokassa kannattelemaan kans erilaisii tunteita että kun saattaa tulla semmosia semmosii tilanteita et et niin ku oppilaat keskenään alkaa jotenkin vaikka vähättelemään toisen tunteita tai mitä ikinä tämmöstä konfliktia ni et pystyy siihen suht. jotenkin sitä niin ku avaamaan ääh noh ottamaan vastaan myös niin ku oppilaiden tunteita siin mielessä ettei ettei niin ku nähdä et se ois rangaistava asia jos joku suuttuu mut sit taas se teko niin ku pitää olla ne rajat ett mitä voit tehdä ja näin LOM2

Opettajan toimiminen esimerkkinä ja tunnetaitojen käytön mallittajana yhdistyi useisiin vuorovaikutuksen osa-alueen teemoihin, mutta se mainittiin myös erillisenä ja sen merkitystä kuvattiin tärkeäksi. Luokanopettajaopiskelijat näkevät olevansa tulevassa ammatissaan oppilaille roolimalleja ja pohtivat siksi omia tunnetaitojaan ja toimintaansa.

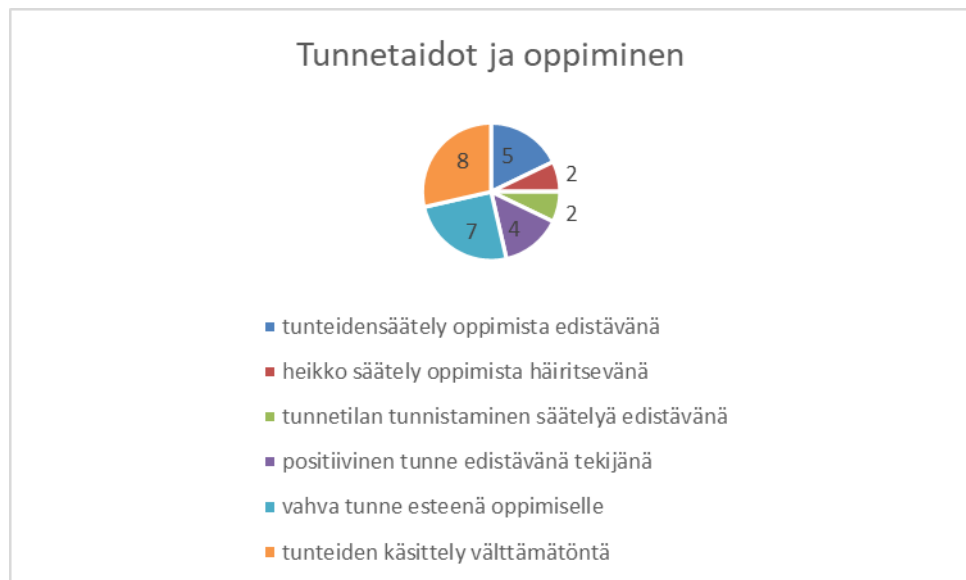
Mallintamiseen ja esimerkkinä toimimisen kuvauksissa tuli esille myös opettajan oman tunneilmaisun rehellisyys, mutta myös tunteiden ilmaisun säätelyn tärkeys. Osa haastateltavista liitti mallittamisen osaksi opettajan ammatillista osaamista ja kertoivat opettajan omien tunnetaitojen olevan osa pedagogiikkaa.

5.2.2 *Tunnetaitojen yhteys oppimiseen*

Luokanopettajaopiskelijat kuvasivat tunteiden säätelyn yhteyttä oppimiseen siten, että hyvä tunteiden säätely edistää oppimiseen suuntautuvaa toimintaa. Heikot tunnetaidot ja haasteet tunteiden säätelyssä puolestaan näyttäytyivät oppilaan toiminnassa ylimääräisenä sijaistoimintana, levottomuutena ja turhautumisena, jos ei heti ymmärrä tehtävää tai tehtävä on haastava. Hyvät tunnetaidot ja tunteiden säätelyn oppimista edistävä osa kytkeytyi oppilaan joustavampaan toimintaan, mikä edisti esimerkiksi ryhmätöissä toimimista ja mahdollisti tunteiden tietoisien mukauttamisen oppimiselle myönteisemmäksi. Tunteiden säätelyä edistävänä tekijänä esille nousi tunteiden tunnistaminen, joka toimi ikään kuin reittinä säätelyyn.

Et jos pystyy tunnistamaan johonki vaikka johonki oppiaineeseen liittyvää ahdistusta ni sit tai käsittelemään semmosii negatiivisia tunteita nin tottakai sit tota pystyy hyödyntämään ehkä sitä, et jos pystyy niin ku kääntämään sitä tunnetta positiivisemmaksi ni sitä myötä myös asenne sitä oppimista kohtaan vois parantua LOM3

Tunteilla nähtiin olevan positiivista ja negatiivista vaikutusta oppimiseen. Aineistosta nousi esiin, että opettajan tulisi omassa toiminnassaan pyrkiä herättämään myönteisiä ja innostavia tunteita opetettavaa asiaa kohtaan, jotta oppilaiden kiinnostus herää. Lisäksi esille tuli positiivisen tunnetilan kannatteleva ja oppimista edistävä merkitys. Sekä positiivisten, että negatiivisten tunteiden osalta tuli esille tunnetilojen tarttuvuus ryhmässä ja myös tämän osalta mainittiin opettajan rooli esimerkkinä, tunteiden kannattelijana ja roolimallina. Haastateltavat kuvasivat, että kaikki tunteet oppimisen äärellä ovat hyväksytyjä ja opettaja auttaa omalla toiminnallaan oppilaita tulemaan toimeen tunteiden kanssa, sekä säätelemään niitä tilanteeseen sopivalla tavalla. Kuviossa 6 on nähtävissä oppimiseen yhteydessä olevien teemojen suurimmat teemat.

KUVIO 6 Tunnetaidot ja oppiminen

Vahvimpana teemana tunteiden ja oppimisen yhteydessä esiin nousi tunteiden käsittelyn tärkeys tai lähes välttämättömyys (N=8), kuten voimme havaita kuviosta 6. Mikäli tunteita ei huomioitaisi ja niiden käsittely sivuutettaisiin, se nähtiin haitalliseksi oppimiselle. Tämän yhteydessä mainittiin myös vahvan tunteen oppimista estävä vaikutus (N=7). Näihin luettiin niin positiivisen, kuin negatiivisenkin tunteen vaikutus. Tunteiden käsittely ja purkaminen nähtiin oppimisen mahdollistavana reittinä, jolloin tilanne ja oppilaat saataisiin rauhoittumaan ja tilanteesta rakentumaan oppimiselle suotuisa. Myös tässä nousi esille opettajan rooli tunteiden tunnistajana ja tunteiden käsittelyn sekä tunnetaitojen harjoittelun ohjaajana.

Mä ainakin nään et se on niin ku, kun ne tunteet liittyy niin vahvasti oppimiseen et jos on joku vahva mikä tahansa tunne niin se tai siis negatiivinen tunne, niin se voi estää tosi vahvasti sen oppimisen, niin niitä täytyy tavallaan, ei niit voi mitenkään sivuuttaa vaan ne on tärkeää käydä läpi ennenku päästään sit niin ku, tai ku pitää olla mukana siinä oppimisessa. Tai sitten voi se olla tosi positiivisenkin tunne, vaikka joku että jotain oppilasta jännittää vaik hirveesti, joku että se tekee koulupäivän jälkeen jotain, sit ottaa niin ihan kierroksilla tai tärinäissään niin se tavallaan sitte semmonen, että ei voi samaa ku, se on tärke se tunne ja se olo et pitää purkaa ennen ku päsee tai sitte vaikka ku pitä keskittyä vaikka johonkin matikan juttuun ni pitää höpöttää läpi LO5

No jos sanotaa, et jos siel nyt joku on itkuinen niin ei siel siinä kyllä sit opetust kannata yrittää sit, koska ei se välttämät sit lopeta sitä ollenkaan toisaalta hänet tarttis huomioida. niin ku, riippuu tietty oppilaiden iästäki hiuka, et jos ne on ihan pienii, niin sit siihen on kyllä tartuttava heti, jos se asia on selvitetty ja kyseessä on

vähän isompi oppilas niin sit ehkä voi antaa olla ja sen kerätä itseään niin sanotusti, et mut kyl ne huomioida täytyy, koska eihän semmonen oppilas saa niin ku ei sen sisään mene mitään siin vaihees jos siel on tunne skaala on niin kun pyörii siel niin tota eihän sinne sisäänpäin mittään sillon mee, että siel tarttiis niin ku semmonne ne tunteet tarttis saada sellasel tasolle, et siel pystyttäis opiskelemaan LOM4

5.2.3 Tunnetaidot osana opetusta

Tunnetaitojen opettamista kuvattiin pedagogiikkana (N=2), osana opettajan ammatillista osaamista (N=4) ja osana opettajaa työssään velvoittavaa opetussuunnitelmaa laaja-alaisen osaamisen osuudessa (N=2). Luokanopettajaopiskelijoista lähes kaikki (N=10) pitivät tunnetaitoja koko opetuksen lävistävänä ja kaikkeen koulutyöhön liitettävänä asiana. Tunnetaitojen opettamiselle hedelmällisinä kohtina koulupäivässä nähtiin arkiset tilanteet, joiden avulla tunnetaitoja opetettaisiin ja jotka opettajan tulisi tunnistaa ja hyödyntää.

ne on läsnä sit niin kun ihan kaikessa mitä siel koulus tehdään koska tunteet nyt joka tapaukses liittyy kaikkeen, mitä tehdään mä en usko, et koulupäivän aikan ihan hirveesti on sellasia tilanteita, jotka ois tavallaan täysin neutraaleita et ei ollenkaan positiiviseen tai negatiiviseen taittuvii, et tavalla varsinki just sitä tunnetaitojen opettamista saa kyl, saa käydä ihan kaikenlaisissa tilanteissa varmastikin. LO4

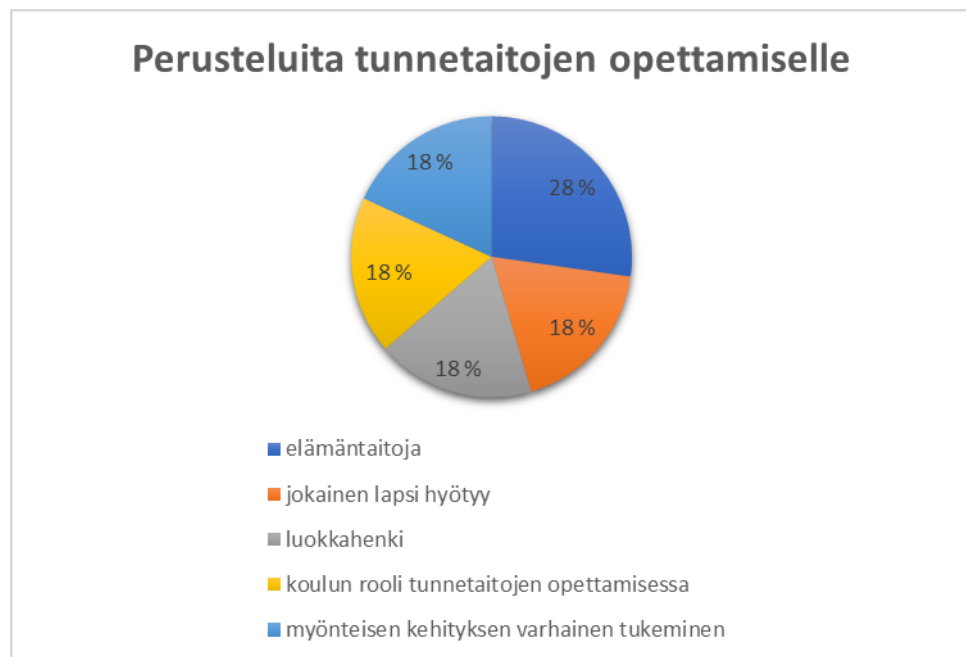
jos se tunne on niin vahva sillä lapsella niin ei se kykene mihinkään muuhun ja sit ku niitä tunnetaitoja harjotellaan ni ei se pysty sivuuttaan sitä. Se häiritsee tosi vahvasti, ko se on vaan kiinni siinä tunteessa, harmituksessa, tai sit voi olla iloki. Hän on niin iloinen ja riemukas, että hän ei vaan niin ku pysty pysyyn penkissä et sit ku sitä tunnetta ei oo käsitelty niin se on kyl niin kö häiritsee sitä oppimista ja muitten oppimista jos sitä ei huomioida ja se on väärin. Monesti opettajat tekee vielä sen, että no nii nyt vaan sitte että - Mikä sulla on, mee istuu paikalle, Niin ku yrittää sillä, mutta kun se on se tunne niin vahva, ni se pitäis käsitellä sen kanssa, eikä vaan komentaa sinne paikalle ja sivuuttaa sitä.

Se rauhoittaa sen koko tilanteen se saa sen tunteen käsiteltyä, se saa sanottua sen ääneen mikä hänellä on ni sit se niin kö, et sit se helpottaa niin paljo nopeemmin, et kuin sit se et sä komennat jatkuvasti sitä istuun, kun se ei pysty siä istuun LOM6

Vaikka tunnetaitojen opettamista pidettiin kaiken lävistävänä, nousi aineistosta esiin myös kuvaus siitä, että tunnetaitoja tulisi opettaa lisäksi erillisinä taitoina (N=7). Aineistosta nousseiden esimerkkien mukaan erillistä tunnetaitoihin kohdentuvaa opetusta voitaisiin toteuttaa joko omina oppitunteinaan, tai yhdistämällä osaksi jotain opetettavaa op-

piainetta, kuten ympäristöoppia tai suomen kielen draamakasvatusta. Erillisenä toteutettavassa tunnetaitojen opetuksessa aineistossa sisällöiksi mainittiin tunteiden nimeäminen, tunnistaminen ja sanoittaminen sekä ilmaisemisen ja säätelyn harjoittelu esimerkiksi ryhmätöiden avulla.

Tunnetaitojen opetusta osana luokanopettajan työtä pidettiin merkityksellisenä ja aineistosta nousi esiin erilaisia perusteluita (N=11) sille, miksi tunnetaidot tulisi tuoda osaksi kouluissa annettavaa opetusta ja miksi myös opettajankoulutuksessa opiskelijoilla olisi tarve vahvistaa omia tunnetaitojaan. Perustelut ja niiden prosentuaaliset osuudet esitetään kuviossa 7.

KUVIO 7 Perustelut tunnetaitojen opettamiselle

Aineistosta nousi esiin kuvaus siitä, että tunnetaidoista on monenlaisia hyötyjä kaikille lapsille. Vaikka he tulisivatkin hyvin toimeen ikätovereidensa kanssa, tunnetaitoja opettamalla voidaan kasvattaa lasten ymmärrystä siitä, kuinka omia tunteita käsitellään ja säädellään ja kuinka tunnetaitoja voi käyttää voimavarana. Aineistosta ilmeni luokanopettajaopiskelijoiden näkemys siitä, että koululla on rooli tunnetaitojen opettamisessa. Suurimpana teemana perusteluista tunnetaidot nähtiin elämäntaitoina, kuten kuviossa 7 voidaan havaita. Niiden opettamisella ilmaistiin olevan yhteys lasten myönteisen käyttäytymisen, kuten toisten huomioimisen ja yhteistyötaitojen varhaiseen tukemiseen. Aineistosta nousi esiin, opiskelijoiden näkemys siitä, että mitä varhemmin lapset saavat opetusta tunnetaitoihin, sen paremmin he tulevat jatkossa pystymään esimerkiksi ryhmätyöskentelyyn ja yhteistyöhön muiden kanssa.

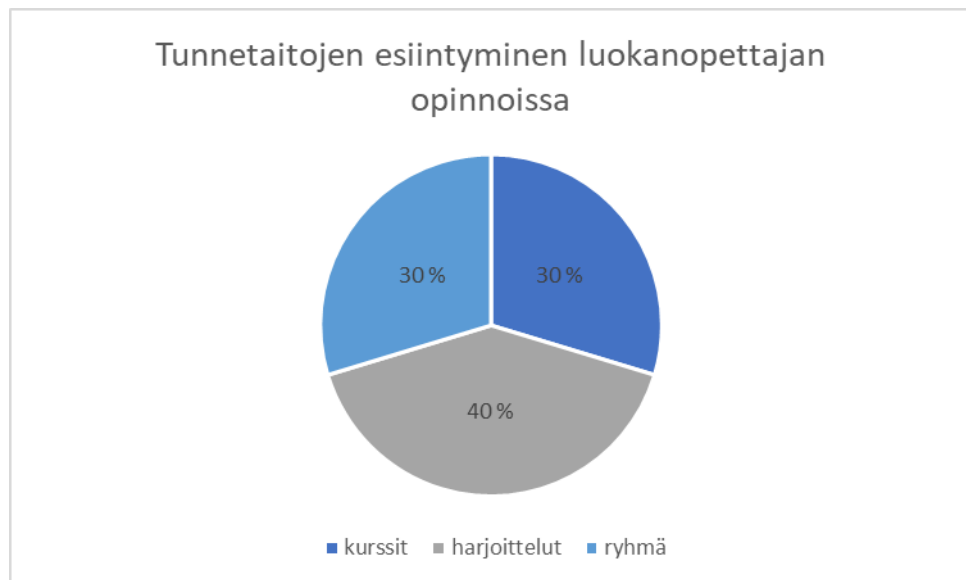
Kun tunnetaidot on semmosii elämäntaitoja, konkretiaa siihen, et niin kun tai tavallaan kun sehän, mun mielestä se kuitenkin elämää varten oppiminen on se vilkkoiran ydin mitä alakoulussa pitäis oppilaan saada, niin kun elämässä ja arjessa selviämisen taitoja niin jotenkin toivoisin kovin elämäni aikana näkeväni sellaisen tilanteen että tunnetaidot ja oppilaan ohjaukselliset taidot ja arjen taidot ja semmonen yhteiselämän taidot jotenkin tulis ihan konkreettisesti läsnäoleviksi alakoulussa ettei ne ois vaan semmonen niin kun semmonen arjessa siellä sun täällä toteutettava asia vaik tottakai ne on sitäkin, mut en mä näkis et siitä on mitään haittaa kenellekään jos jotain tunnetaitojakin oikeesti opetettais yks vuosiviikkotunti. Et sen vois ottaa varmasti jostain muusta pois, jos ei sitä voi mitenkään lisätä. LO4

Tunnetaitojen merkityksellisyyden ja niiden opettamisen tuomien hyötyjen vuoksi luokanopettajaopiskelijat haluaisivat vahvistaa omia tunnetaitojaan koulutuksensa aikana. Tämän nähtiin olevan yhteydessä kykyyn opettaa oppilaille tunnetaitoja tulevassa työssä luokanopettajana. Tunnetaidot nähtiin myös luokanopettajan työssäjaksamista tukevana ja hyvinvointia ylläpitävänä tekijänä.

jotenki mun mielestä on se, että meidän on vaikea opettaa lasta sanottaan omia tunteita, jos ei me itse pystytä siihe, et jotenki, et sais sen ite oman niin kö tota omat tunnetaidot silleen hallintaan, eihän niitä ikinä pysty, tunne on kumminkin niin voimakas ja se on niin kokonaisvaltanen, et välttämättä et on semmosia tunteita mitä ei tarvitsekaan pystyä pittäään niin kö ja hallitsemaan, että on niin kö täysin. Mutta siis niin kö että jotenki, että mun mielestä siihen pitäis panostaa ensiksi ja sen jälkeen opettaa että ja ehkä jotenki siin samas yhteydes jotenki se että opetettas meitä opettajia hallitseen niitä omia tunnetaitoja myös sen työuupumuksen ja kaiken tän näkökulmasta mitä nyt on tosi paljon esillä, et se vaikuttais myös siihen hyvinvointiin. LOM6

5.3 Tunnetaidot luokanopettajaopinnoissa

Aineistosta nousi esiin tunnetaitojen esiintyminen luokanopettaja opinnoissa. Näistä kokemuksista tunnetaidoista osana opintoja niiden eri osa-alueilla muodostui kolme pääteemaa, jotka ovat tunnetaidot kursseilla, tunnetaidot harjoitteluissa ja tunnetaidot ryhmässä. Ryhmä tarkoittaa tässä yhteydessä opiskelijan vertaisryhmää luokanopettajaopinnoissa. Tunnetaitojen esiintymisellä tarkoitetaan luokanopettajaopiskelijoiden kokemusta siitä, että heille on annettu opetusta tunnetaitojen opettamiseksi tulevassa työssä tai he ovat kokeneet tilanteen kehittäneen heidän osaamistaan tunnetaitojen osalta.

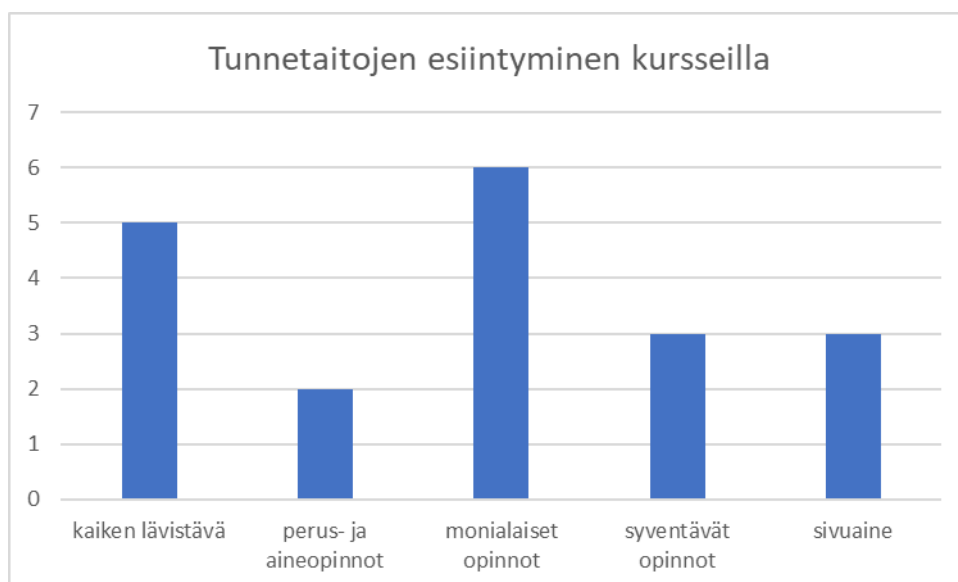

KUVIO 8 Tunnetaitojen esiintyminen luokanopettajan opinnoissa

Kuviosta 8 voidaan havaita, että tässä tutkimuksessa suurin painotus tunnetaitojen osuudesta opinnoissa näkyi opetusharjoittelussa (40%). Näiden lisäksi haastateltavat kertoivat tunnetaitojen tulleen esille opintoihin kuuluvilla opintojaksoilla, eli kursseilla, sekä oman opintoryhmän toiminnassa. Kursseilla ja ryhmissä esiintyminen saivat aineistossa keskenänsä saman verran mainintoja (30%). Seuraavissa alaluvuissa esitellään pääteema kerrallaan teeman tarkempi kuvaus, sekä ylä- ja alateemat.

5.3.1 *Tunnetaitojen esiintyminen kursseilla*

Tunnetaidot olivat tulleet tutkimukseen osallistujille esille luokanopettajan tutkinto-ohjelmaan kuuluvilla kursseilla. Tässä pääteemassa yläteemat muodostuivat opintoihin kuuluvien opintokokonaisuuksien mukaan, jotka on esitelty luvussa 2.3.2. Opintokokonaisuuksien yläteemojen mukaan nimettyjen teemojen lisäksi yksi aineistosta noussut teema oli kaiken lävistävä Kuten kuviosta 9 voidaan havaita eniten mainintoja tunnetaidoista opinnoissa tuli esille perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisten opintojen kokonaisuudessa (myöhemmin monialaiset opinnot) (N=6), jonka lisäksi tunnetaidot mainittiin kaiken lävistävänä (N=5), osana syventäviä opintoja (N=3), valituissa sivuaineissa esiintyneinä (N=3) ja kasvatustieteen perus- ja aineopinoissa (N=3) esiintyneinä.

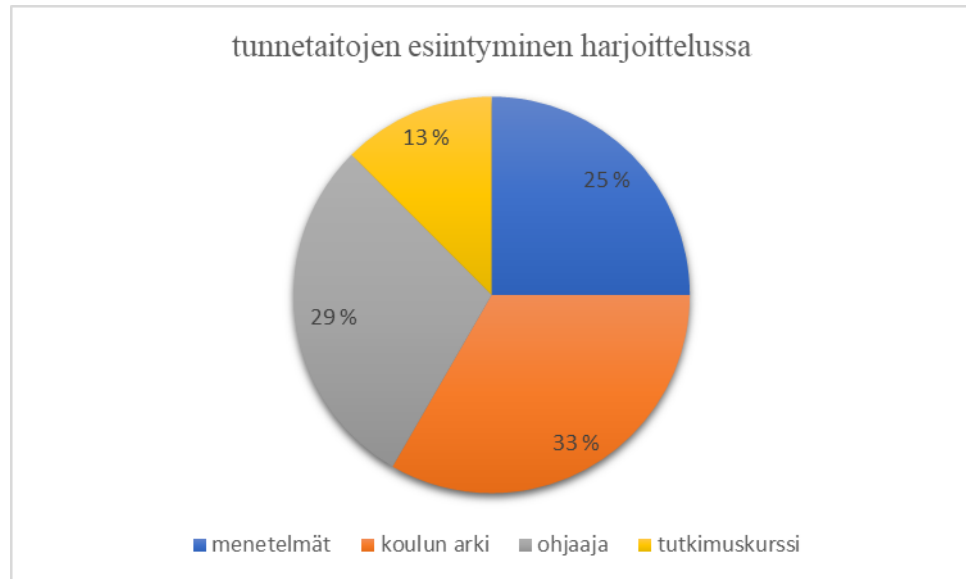

KUVIO 9 Tunnetaitojen esiintyminen kursseilla

Monialaisten opintojen kokonaisuuteen kuuluvista kursseista, joilla tunnetaitoja oli käsitelty, aineistossa tuli esille suomen kielen ja kirjallisuuden kurssin osa-alue draamakasvatus sekä terveystieto ja liikunta. Syventävistä opintojaksoista esille nousi oppimisen tuen mahdollisuudet ja haasteet kurssi. Sivuaaineopinnoista mainittiin terveystiedon ja alkukasvatuksen sivuaineet. Mielenkiintoinen alateema oli kuitenkin teema kaiken lävistävä (N=5), jossa tunnetaitojen osuutta kursseilla kuvattiin osaksi suurinta osaa opintoihin kuuluvia kursseja. Tässä teemassa aineistosta nousi esiin käsitteitä affektiiviset tekijät, vuorovaikutustaidot, pedagoginen pääoma ja opitun aineksen yhdistely.

5.3.2 *Tunnetaitojen esiintyminen harjoitteluissa*

Suurin yläteema tunnetaitojen esiintymisestä opinnoissa oli tunnetaidot harjoitteluissa, kuten kuvioista 8 luvussa 5.3 voidaan havaita. Aineistosta nousi esiin, että harjoittelussa oli tutustuttu tunnetaitojen opettamiseen tarkoitettuihin menetelmiin ja harjoitteluun liittyvän tutkimuskurssin yhteydessä opiskelijat olivat saaneet ohjausta omiin tunnetaitoihinsa sekä toimintaansa koulun vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi harjoitteluiden purkutilanteissa oli ollut kokemusten reflektointia ohjaavan opettajan kanssa sekä vertaisryhmässä.

KUVIO 10 Tunnetaitojen esiintyminen harjoittelussa

Suurimpina alateemoina tunnetaidoista harjoittelussa esiintyivät koulun arki sekä harjoittelun ohjaavaopettaja. Koulun arjen kuvattiin kasvattaneen paineensietokykyä ja oppilaiden välisten ristiriitatilanteiden selvittelyissä oli tarvittu aktiivisesti omia tunnetaitoja, sekä tunnetaitokasvatuksen menetelmiä. Tunnetaitokasvatuksen menetelmien käyttöön oli saatu joko suoraa ohjausta harjoittelun ohjaavalta opettajalta tai epäsuorasti niitä oli opittu seuraamalla ohjaavan opettajan toimintaa.

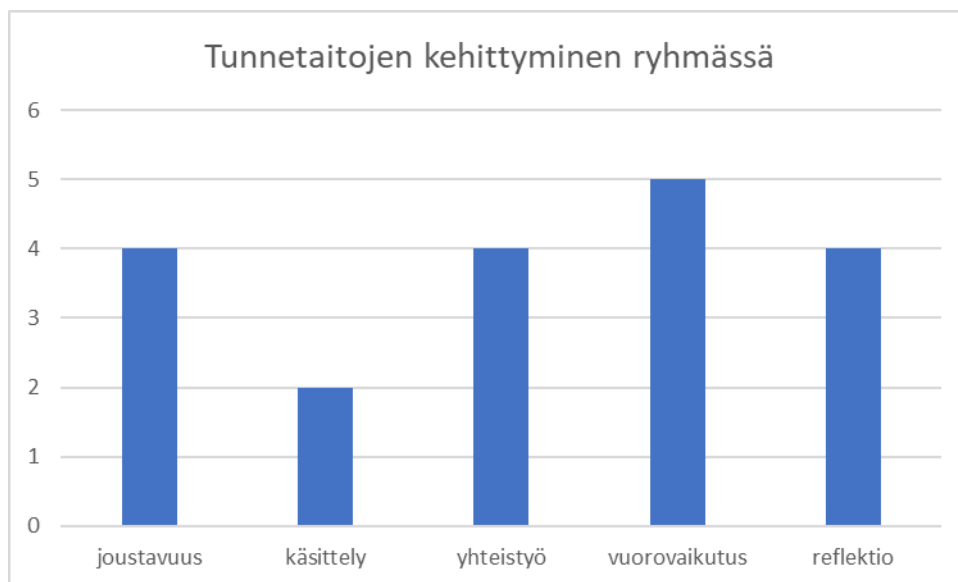
No eniten ehkä sellanen käytännön tai missä ne on tullut konkreettisesti esille ja oon myöskin itse tiedostanu, et okei hei näinhän tää vois toimia, ni harjoitteluiden yhteydessä, koska on tullu niitä oikeita tilanteita ja nähny kun luokanlehtorit tekee, et miten ne käsittelee tilanteen. Ja sit myöskin esitelleet niin kun esimerkiks jotain materiaaleja ja sitten päässyt itse myöskin niitä kokeilemaan siellä arjessa. LO3

Harjoittelujen koettiin antaneen paljon ja olleen merkityksellisiä omien tunnetaitojen kehittymiselle sekä tulevaan ammattiin valmistautumiselle. Omien tunnetaitojen kehittymistä kuvattiin paineensietokykyä ja kykyä vastaanottaa kypsästi erilaiset tunnepainotteiset tilanteet, joita koulun arjessa tuli eteen.

Kyllähän se siel niin kun, kyl mä koen et se tota nin käytännössä siellä koulussa oleminen ja just se niin kun, kyl mä koen et se on varmaan niin kun opettanu tässä tai et eniten silleen omas elämässä, mut silleen et on ollu ainakin tähän opettajan työhön vaaliutuessa, niin ihan kaikkist parast harjotusta just se siel koulus oleminen, kun ei sellast tilaa tavallaan oikein oo olemassa missä tavallaan niin suures sellases eri ihmisten, eri tunteiden ristipaineessa luovimiseen vois silleen tottuu ja oppii, muutenkin kun ne koulun tunnetilanteet ja just ne niin kun ilon ja surun tunteet ja kaikki semmoset tilanteet mis niit niin tulee siel koulun käytännös kuitenkin sit vaan ensimmäisenä LO4

5.3.3 Tunnetaitojen esiintyminen opintoryhmässä

Aineistosta nousi esiin luokanopettajaopiskelijoiden omien tunnetaitojen kehittyminen omassa opintoryhmässä. Lähes kaikissa tämän tutkimuksen haastatteluissa (N=10) yhtä lukuun ottamatta opiskelijat kertoivat tunnetaitojensa kehittyneen luokanopettajaopintojen aikana ja tätä kehittymistä tunnistettiin etenkin ryhmässä toimimisen tilanteissa. Kuviossa 11 näkyvät alateemat tunnetaitojen kehitymisestä ryhmässä.

KUVIO 11 Tunnetaitojen kehittyminen ryhmässä

Ryhmässä toimiessa vuorovaikutustilanteita tulee paljon ja vuorovaikutus olikin suurin alateemoista (N=5). Opiskelijat kertoivat myös ryhmässä toimimisen ja ryhmätöiden kehittäneen joustavuutta (N=4) sekä yhteistyötaitoja (N=4), joiden yhteydessä he kokivat tunnetaitojensa kehittyneen. Aineistosta nousi esiin teema kokemusten ja opittujen asioiden reflektointi opintoryhmässä vertaisten kesken (N=4) ja reflektoinnista koettiin olevan hyötyä omien tunnetaitojen kehittämisessä. Ryhmässä toimiessa opiskelijat olivat käsitelleet toiminnan herättämiä tunteitaan, ja tämä oli vaikuttanut positiivisesti kokemukseen omien tunnetaitojen kehitymisestä, vaikka ryhmätöiden herättämät tunteet eivät olleet aina positiivisia.

5.3.4 *Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä tunnetaito-opetuksen kehittämisestä luokanopettajan opinnoissa*

Aineistosta nousi esiin luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä siitä, kuinka tunnetaitojen opetusta voisi vielä lisätä luokanopettajaopintoihin. Lisää tietoa ja opetusta tunnetaidoista toivoi suurin osa haastatelluista (N=10). Ehdotuksissa oli erilaisia painopisteteitä ja toiveita, joihin kaivattiin vielä oman tietämyksen ja osaamisen suhteen täydennystä. Eniten mainintoja saanut teema oli tunnetaitoihin liittyvä tiedon lisääminen koulutukseen (N=7). Tiedon osalta toivottuja teemoja olivat tieto tunne-elämästä ja teorioista, temperamenttieroista ja muista yksilöllisistä eroista tunne-elämässä sekä lisätieto tunnetaidoista ja niiden teoreettisesta taustasta.

et kyl se tota ehkä ois tärkeet hahmottaa ihan, et mitä tunteet on tai mitä tunne-elämän vaihdoksia ja tämmöi ja sit toisaalt niin ku temperamenttieroja on lapsilla ja et siitäkin, et et ei haeta mitään tietty yhtä mallia, et minkälainen oppilaan pitäis olla myöskään näissä tunne tai tunteiden ilmasussaan tai tunne-elämäntäntä näin. Et et tota ois siit syytä olla tietonen, koska nää kuitenkin tunne-elämän vaikeudet sit on kouluissakin enenevissä määrin läsnä niin, että osais sit niihin, et tieto auttaa toimimaan niissäkin. LOM2

Käytännössä ehdotettiin erityistä tunnetaitojen peruskurssia, joka sijoittuisi opintojen alkuvaiheeseen ja ohjaisi opiskelijan valmiuksia tunnistaa tunnetaitoihin liittyviä elementtejä jatkossa luokanopettajan opinnoissa.

ku must tuntuu, et toisaalta vois olla joku yksittäinen kurssiki, mutta ku mun mielestä ne on niin kokonaisvaltainen asia, että ne pitäis olla vähän niin ku osa kaikkea, eikä sillain niin kö, et tottakai vois olla joku semmonen alkukurssi liittyen noihin kasvatustieteen perusopintoihin esimerkiksi, et se tulis heti alussa, et määriteltäs ja opittas niitä juttuja sieltä, mut sit se niin ku säännöllisesti, et sit se niin ku ois osa niin kö noita vois olla monialaisissa tulla esille, tai sit noissa syventävissä opinnoissa. Et se tulis niin kö koko ajan niin kö, että se on niin tärkeä ja iso kokonaisuus, joka on tos niin ku opetukses mukana jatkuvasti joka päiväises työssä LOM6

Tunnetaitojen ja tunnekasvatuksen osuutta toivottiin tuotavan vahvemmin esille (N=2) perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisten opintojen kokonaisuuteen kuuluvilla kursseilla, jotta opiskelijoiden pedagoginen osaaminen tunnetaitojen alueella kehittyisi. Lisäksi tunnetaitoja ja niihin liittyvää osaamista toivottiin painopisteesi harjoitteluun (N=4). Harjoittelussa nähtiin paljon mahdollisuuksia tunnetaitoihin liittyvän osaamisen ja omien tunnetaitojen kehittämiseen käytännöstä nousevien esimerkki tilanteiden kautta. Lisäksi harjoittelut kuuluvat kaikille luokanopettajaopiskelijoille pakollisiin opintoihin, jolloin aihealue nähtiin koko opiskelijajoukon lävistävänä.

ku meilläki todella paljon harjottelui nin niis vois ottaa vähän semmosen, et jos-sain harjotteluissa keskityttäis siihen vaik vähän enemmän semmonen vois olla toimiva kun ne kaikki opettajat kuitenkin joutuu käymään ne samat harjottelut nii se vois olla hyvä näkökulma LO2

Ehdotettuja keinoja tunnetaitojen opettamiseen ja omien tunnetaitojen kehittämiseen olivat myös case-esimerkkien pohdinta (N=2), haastavien tilanteiden simulaatiot (N=3) ja reflektointi (N=3). Reflektoinnin osalta ehdotettiin oppimispäiväkirjaa sekä toivottiin keskustelua ja siihen liittyvää ohjausta. Opiskelijoilla oli myös tarve omien valmiuksien kehittämiseen oppilaankohtamisen osa-alueella (N=2), joka nähtiin tärkeänä osana omien tunnetaitojen kehittämistä.

6 POHDINTA

Tässä luvussa esitellään tutkimusten tulosten ja aiemman tiedon yhteyksiä, sekä tehdään johtopäätöksiä näiden osalta. Lisäksi pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten yleistettävyyden rajoitteita. Näiden ohella ehdotetaan jatkotutkimusaiheita ja mahdollisuuksia tutkimusten tulosten hyödynnettävyydelle.

6.1 Luokanopettajaopiskelijoiden näkemyksiä tunnetaidoista

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että luokanopettajaopiskelijat tietävät tunnetaitojen käsitteen ja he pystyvät määrittelemään sen monitahoisesti. Vaikka tieteellisessä kirjallisuudessa käsitteelle on useita erilaisia määritelmiä, opiskelijoiden kertomat määritelmät kokosivat kattavasti yhteen piirteitä näistä määritelmistä. Luokanopettajaopiskelijoiden tunnetaitojen määrittelyn suurin teema oli tunteiden säätely, jonka myös Lonka (2015, 145) nostaa keskeiseksi osaksi tunnetaitoja. Muita kasvatustieteellisessä kirjallisuudessa esille tulleita määrittelyitä, jotka tulivat esille myös luokanopettajaopiskelijoiden määrittelyissä, olivat tunteiden tunnistaminen, jonka myös Lahtinen ja Rantanen (2019, 28) tuovat esille määritelmässään sekä tunteiden käsittely ja empatiataidot, jotka esiintyvät Avolan ja Pentikäisen (Avola & Pentikäinen 2020, 150), sekä Longan (2015, 145) määritelmässä. Voidaankin todeta, että luokanopettajaopiskelijoiden käsitys tunnetaidoista ja niiden ulottuvuuksista on tämän tutkimuksen tulosten mukaan ja kasvatustieteelliseen kirjallisuuteen peilaten hyvällä tasolla.

Tunneälyn eri osa-alueilla on paljon yhteyksiä, ja ne toimivat vuorovaikutuksessa toisensa kanssa. Myös tunnetaitojen eri osa-alueet rakentuvan toistensa varaan ja yhden osa-alueen hallitseminen auttaa toisen hallitsemisessa. (Goleman 1999, 40–41.) Tässä tutkimuksessa havaittiin, että opettajaoppilassuhteessa ja erityisesti opettajan toiminnan kuvauksissa, kuinka opettajan tulee käyttää monia tunnetaitojen osa-alueita yhtäaikaisesti, jotta hänen olisi mahdollista toimia luokassa tunteet huomioiden, tunnetaitojen kehitystä tukien ja tunnetaitoja hyödyntäen. Voidaankin sanoa, että luokanopettajaopiskelijat ovat ymmärtäneet tunnetaitojen osa-alueiden monitahoisuuden ja tarpeen näiden taitojen kehittämiseksi suoriutuakseen hyvin opetustyössä.

Tutkimuksen tulosten mukaan luokanopettajaopiskelijat näkivät opettajan omat tunnetaidot merkitykselliseksi osaksi opettajan työtä ja toimintaa luokassa. Tärkeimpänä luokanopettajan tunnetaitojen osa-alueena mainittiin opettajan sensitiivisyys, eli se kuinka

herkästi opettaja tunnistaa oppilaiden tunnetiloja ja kykenee reagoimaan niihin. Opettajan sensitiivisyys lukeutuu Pakarisen ja muiden (Pakarinen ym. 2013, 93–96) mukaan luokan vuorovaikutuskulttuuriin, joka edistää oppimismotivaatiota. Onkin hyvin merkittävää, että tulevat opettajat ovat jo opintojen aikana tehneet opettajaoppilasvuorovaikutussuhteen kannalta hyvin tärkeän havainnon, että opettajan oma tunneherkkyys ja oppilaiden huomioiminen sekä tunteiden lukeminen vaikuttaa myönteisesti luokassa ja on merkittävä osa opettajuutta.

Tämän tutkimuksen tuloksissa opettaja nähtiin tunteiden jakamisen ja käsittelyn kannalta tärkeänä mallina ja esimerkkinä kypsästä tavasta ilmaista ja käsitellä tunteita. Lahtinen ja Rantanen (2018, 24) pitävät mallina toimimista yhtenä opettajan tärkeimmistä tehtävistä ja siksi tunnetaitojen opiskelu onkin opettajalle tärkeää (Lahtinen & Rantanen 2018, 24). Jahnukainen (2013, 39) tuo esille opettajan toiminnan siirtovaikutuksen oppilaisiin ja korostaa opettajan omaa toimintaa tunteiden kanssa esimerkkinä oppilaille (Jahnukainen 2013, 39). Opettajan onkin tarpeen kehittää omia tunnetaitojaan toimiakseen hyvänä esimerkkinä ja turvallisena aikuisena luokassa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan luokanopettajaopiskelijoille on muodostunut opintojen aikana vahva kuva siitä kasvatusvastuusta, joka opettajan työhön kohdistuu. Opiskelijat tiedostavat opettajan tärkeän tehtävän ulottuvuuksia ja kuinka he toimivat omassa työssään esikuvina ja malleina oppilaille.

Oppimisen kannalta tunteet nähtiin oppimiseen vaikuttavina ja erityisen haitallisena oppimiselle pidettiin tilannetta, jossa tunteet pyrittiin sivuuttamaan ja jättämään huomioida ja käsittelemättä. Luokanopettajaopiskelijat toivat esille, että opettajan on tärkeää pysähtyä oppilaan asian ja tunteen äärelle, huomioida tunne ja pyrkiä ymmärtämään oppilaan tunnetilaa. Tämän saman tuovat esiin myös Lahtinen ja Rantanen (2018, 47–50), jotka korostavat kuuntelemisen ja tunnetilan äärelle pysähtymisen tärkeyttä ja rauhoittavaa vaikutusta (Lahtinen & Rantanen 2018, 47–50). Luokanopettajaopiskelijat painottivat, että tunteen huomioiminen ja oppilaan kuunteleminen rauhoittaa oppilasta ja antaa mahdollisuuden siirtymiselle oppimisentilaan.

Luokanopettajaopiskelijoiden tietämystä tunnetaitojen vaikutuksesta kouluviihtyvyyteen ja osuudesta yleiseen hyvinvointiin, sekä mielenterveyteen voisi vielä kehittää, sillä nämä osa-alueet jäivät tämän tutkimuksen tulosten mukaan lähes kokonaan mainitsematta. Nämä osa-alueet tulevat esille tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä ja ovat OECD:N (OECD2021a) mukaan tunnetaitojen hyvien vaikutusten merkittäviä hyö-

tyjä, jotka vaikuttavat pitkällä aikavälillä yksilön elämäntapaan, elintasoon ja hyvinvointiin. Näiden tiedostamisella opiskelijat voisivat saada vielä lisää merkityksellisyyttä tunnetaitojensa vahvistamiselle ja tuomiselle osaksi opettajuuttaan. Lisäksi tuloksista käy ilmi, että opiskelijoilla on paljon tietoa tunnetaidoista koulukontekstissa, mutta he kokivat silti tarvetta kehittää osaamistaan niiden suhteen. Pohdittavaksi siis jää, konkretisoituuko tieto valmiuksina toimia tunnetaitoja hyödyntäen, kun tilanne vaatii niiden käyttöä.

Vaikka koulu ei voi valmistaa oppilaita kaikkeen siihen, mitä taitoja he tarvitsevat mahdollisesti tulevaisuuden työelämässä on kuitenkin selvää, että tulevassa elämässä koulupolkuun käytyään, oppilaat tarvitsevat yhteistyötaitoja, kuten hyviä vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisia taitoja. (Salmela-Aro 2018, 10) Tähän tutkimukseen osallistuneilla luokanopettajaopiskelijoilla havaittiin olevan vahva ja monipuoliseksi rakentunut käsitys opettajan työssä tarvittavasta tunnetaito-osaamisesta ja opettajan tunnetaitojen ja toiminnan vaikutuksista oppilaisiin. Opiskelijat kuvasivat tunnetaitojen hyötyjä sellaisina, jotka tuottavat oppilaille juuri näitä tulevassa elämässä tarvittavia taitoja ja he näkivät koulun hyväksi paikaksi oppia näitä taitoja suhteellisen varhaisessa vaiheessa elämää. Tuloksista voidaan havaita, että hedelmällisimpinä mahdollisuuksina tunnetaitojen opettamiselle ja harjoittelulle pidettiin koulupäivissä luontaisesti eteen tulevia vuorovaikutustilanteita ja etenkin ristiriitatilanteet ja niiden selvittäminen vaativat tunnetaitojen harjoittelua ja osaamista.

6.2 Luokanopettajaopiskelijoiden kokemuksia tunnetaidoista osana luokanopettajan opintoja

Tämän tutkimuksen tuloksissa havaittiin, että tunnetaidot ovat tulleet esille luokanopettajan opintojen aikana niiden eri vaiheissa ja osuuksissa. Suurin painopiste tunnetaidoissa ja niiden kehittämisessä opintojen aikana koettiin opetusharjoittelussa, koulun arkisissa tilanteissa. Jahnukainen (2013, 39–40) tuokin esille, että parhaiten opettajan työssä tarvittavia valmiuksia kehittää opettajan työn arjen kohtaaminen mahdollisimman autenttisenä. Tämä mahdollistuu juuri opetusharjoittelussa ja tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat tätä käsitystä, koska opiskelijat kokivat saaneensa harjoittelussa vahvimmin käsityksen tunnetaidoista ja niiden kehittämisestä. (Jahnukainen 2013, 39–40) Muhonen ja kumppanit (2016, 112–113, 122) havaitsivat tutkimuksessaan, että opettajaopiskelijoiden saamat mahdollisuudet tunteiden kokemiseen ja niiden käsittelyyn saatava ohjaus ja reflektointi ohjaavan opettajan kanssa auttavat opiskelijoita kehittymään tunnetaitoisiksi

opettajiksi, joilla on kykyjä rakentaa luokkaan myönteinen ilmapiiri, joka tukee oppilaiden koulusitoutumista (Muhonen ym. 2016, 112–113, 122). Harjoitteluilla onkin suuri rooli luokanopettajaopiskelijoiden itse kokemana ja kasvatustieteellinen kirjallisuus tukee tätä havaintoa, jossa harjoittelut ja käytännön kokemukset on todettu erityisen tärkeiksi tunnetaitojen kehitykselle. Tärkeäksi tekijäksi nousee myös riittävä ohjaus ja reflektointi, joka niin ikään tuli esille opiskelijoiden kokemuksissa ja toiveissa, sekä kirjallisuudessa.

Ryhmätoiminta oman vertaisryhmän kanssa on tämän tutkimuksen tuloksen mukaan ollut toinen tunnetaitoja kehittävä osa opintoja. Ryhmän kanssa omat tunnetaidot hioutuivat yhdessä työskennellessä ja tämä on yhtä luontaista, kuin koululaistenkin tunnetaitojen kehittyminen heidän työskennellessään koulussa yhdessä muiden kanssa. Opiskelijat kaipasivat kuitenkin mahdollisuuksia reflektoida tunteitaan lisää vertaisryhmissä ja avoimeksi tässä tutkimuksessa jää, kuinka opiskelijoita ohjataan heidän omien tunteidensa ja tunnetaitojensa kanssa vertaisryhmässä. Kouluissa opettajat tekevät tätä ohjaavaa työtä, mutta ajatellaanko opiskelijoiden, jotka ovat jo täysi-ikäisiä pystyvän kehittymään itseohjautuvasti. Ryhmässä toimiminen ja sen ohjaaminen, sekä oman toiminnan ohjattu reflektointi olisi tämän tutkimuksen mukaan yksi hedelmällinen kohta, jossa luokanopettajaopiskelijoiden tunnetaitoja voisi kehittää. Myös Romanowska-Tolloczko (2015, 60, 62.) on tuonut tutkimuksessaan esille luokanopettajaopiskelijoiden tarpeen saada kehittää omia ihmissuhdetaitojaan opintojen aikana ja tämä vahvistaa näkemystä siitä, että tunnetaidot tulisi ottaa huomioon koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa (Romanowska-Tolloczko 2015, 60, 62).

Opiskelijat tunnistivat hyvin opintojen osuuksia ja kursseja, joilla tunnetaidot olivat olleet osa kurssin sisältöjä tai tavoitteita. Merkittävää tämän tutkimuksen tuloksissa oli, että kun opiskelijoille oli kehittynyt tietoisuus tunnetaidoista ja niiden osuudesta opettajuudessa ja opetustyössä, he tulivat tämän tutkimuksen tulosten mukaan itse liittäneeksi tunnetaitoihin liittyviä tietoja ja yhteyksiä perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisten opintojen kokonaisuuden kursseihin, sekä pitivät tunnetaitoja koko opinnot lävistävänä asiana. Tämä on tärkeä tieto, kun suunnitellaan jatkossa luokanopettajan opintojen sisältöjä ja rakennetta. On tärkeää tarjota opiskelijoille tietoa tunnetaidoista opintojen varhaisessa vaiheessa, jotta he voivat jatkossa hyödyntää tätä tietoa muissa opintoihin sisältyvissä opintojaksoissa. Opiskelijat kokivat myös tunnetaidot osaksi omaa ammattitaitoaan ja pedagogiikkaa, sekä käsittivät ne osaksi laaja-alaisen

osaamisen taitoja, kuten opetussuunnitelmassa (Opetussuunnitelma 2014, 20, 22) mainitaan.

Tämän tutkimusten tulosten mukaan Turun yliopiston luokanopettajan tutkinto-ohjelman tavoite kehittää opiskelijoiden vuorovaikutus- ja tunnetaitoja (Turun yliopisto opinto-opas 2021) toteutuu, sillä tutkimukseen osallistuneet luokanopettajaopiskelijat olivat kokeneet tunnetaitojensa kehittyneen opintojen aikana, joskin tämä koskee tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden kokemuksia. Tästä huolimatta opinnoilta toivottiin vielä lisää painotusta tunnetaitojen opetukselle ja omien tunnetaitojen kehittämiseksi. Opiskelijat toivoivat etenkin tunnetaidoista saatavan tiedon lisäämistä kursseihin ja erillistä kurssia tunnetaidoista. Keinoiksi tunnetaitojen kehittämiseksi ehdotettiin myös case-esimerkkien ja simulaatiotilanteiden hyödyntämistä opetuksessa, sekä lisää reflektointia joko oppimispäiväkirjan avulla tai vielä mieluummin ohjatussa keskustelutilanteessa, jossa omasta toiminnasta käytännön tilanteissa saisi palautetta ja mahdollisia vinkkejä oman toiminnan kehittämiseen.

Aiempi tutkimus sosioemotionaalisten taitojen kehittymisestä korkeakouluopinnoissa antaa viitteitä siitä, että mikäli näiden taitojen katsotaan olevan merkityksellisiä ja ne tunnustetaan tärkeäksi osaksi opintojen aikana kehitettäviä valmiuksia, on niitä mahdollista kehittää opintojen aikana (Gilar-Corbi, Pozo-Rico, Sánchez & Castejón 2018, 6–7). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan luokanopettajaopiskelijoilla oli näkemyksiä siitä, kuinka tunnetaitoihin liittyvää osaamista ja pääomaa voitaisiin kasvattaa opintojen aikana, esimerkiksi simulaatiotilanteilla ja refleктоimalla. Oberst ja kumppanit (2009, 527, 530) olivat tutkineet samantyyppisiä keinoja aiemmin toteuttamassaan tutkimuksessa, jossa hyödynnettiin seminaarimetodia, mihin kuuluivat muun muassa rooliharjoitukset ja ryhmäkeskustelut ja reflektiot. Näiden avulla oli saatu positiivisia tuloksia sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä korkeakouluopintojen aikana. (Oberst, Gallifa, Farriols & Vilaregut 2009, 527, 530.) Voidaankin sanoa, että opiskelijat tuovat esille tärkeitä ajatuksia siitä, miten heidän tunnetaitojaan voitaisiin kehittää ja aiempi tutkimus tukee tämän tutkimuksen tuloksia.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus ja tulosten yleistettävyyys

Tämä tutkimus on toteutettu hyvää tutkimustapaa noudattaen, mikä on perusteltu luvussa 4.4. Tutkimusmenetelmänä laadullinen fenomenologiaan perustuva tutkimusote soveltuu

hyvin tämän tyyppisen tutkimuksen toteutukseen, jossa pyritään tavoittamaan yksilön kokemus mielenkiinnon kohteena olevasta aiheesta. Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmän tuotti monipuolisen ja mielenkiintoa herättävän aineiston, josta nousi esiin tutkimuskysymysten kannalta kuvaavaa ja oleellista tietoa. Aineiston analyysi on pyritty toteuttamaan objektiivisesti ja aineistosta esitettyjen sitaattien avulla on haluttu todentaa tutkijan tekemien havaintojen ja tulkinnan oikeellisuus.

Tämä tutkimus antaa yhden kuvan siitä mitä luokanopettajaopiskelijat ajattelevat tunnetaidoista koulukontekstissa. Pienen otannan vuoksi tämän tutkimuksen tuoma kuvaus tunnetaidoista osana luokanopettajan opintoja on vain yksi näkökulma, eikä tuloksia voida sellaisenaan yleistää koskemaan kaikkia luokanopettajaopiskelijoita. Tutkimuksen rajoitteena on pieni ja yksipuoliseksi muodostunut otanta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet tutkittavat olivat naisia. Iän suhteen hajontaa oli enemmän, joten siltä osin otanta on monipuolisempi. Tutkimuspyynnössä esitettiin, ettei tutkittavalla tarvitse olla aiempaa tietämystä tunnetaidoista, mutta haastattelujen tuottaman aineiston perusteella voidaan olettaa, että tutkimukseen osallistuneilla on ollut aiempaa tietämystä ja jonkinlainen kiinnostus tutkimuksen aihetta kohtaan.

Tämän tutkimuksen tulokset kuvaavat niitä kokemuksia, joita opinnoissa voi saada tunnetaidoista ja antaa viitteitä siitä, millä tavalla tunnetaidot ovat näkyneet osana luokanopettajaopintoja. Tuloksen kuvaavat kuitenkin vain pienen joukon näkemystä, eikä niitä voida yleistää koskemaan kaikkia luokanopettajaopiskelijoita. Tuloksista voidaan havaita näkemyksiä opiskelijoiden ajatuksista koulutuksen kehittämiseksi siten, että se tarjoaisi opiskelijoille mahdollisuuden kehittää omia tunnetaitojaan. Opiskelijoiden omien tunnetaitojen kehittäminen auttaisi heitä hyödyntämään tunnetaitoja luokanopettajan työssä ja tukisi heidän toimintaansa ammatillisesti oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia tukien.

6.4 Tutkimuksen tuloksien hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotuksia

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää luokanopettajan koulutuksen suunnittelussa. Tulokset ovat käytettävissä yksittäisten kurssien ja laajempien kokonaisuuksien suunnittelun tasolla. Tutkimuksen tuloksista voidaan tehdä poimintoja opetussuunnitelmatyön tueksi. Vaikka otanta on pieni ja yksipuolinen, tutkimuksessa pystytään osoitta-

maan yhteyksiä tutkimuksen tuloksien ja aiemman tiedon osalta. Näiden yhteyksien pohjalta voidaan havaita toimivia tapoja tunnetaitojen tuomiseksi osaksi luokanopettajaopintoja. Tämä tutkimus tarjoaa tietoa siitä millaiset tavat opiskelijat ovat kokeneet olleen heille hyödyllisiä tunnetaitojen kehittämisessä. Lisäksi kehitysehdotukset antavat tietoa siitä, millä tavoin tunnetaitojen osuutta voitaisiin vielä lisätä ja monipuolistaa opintojen aikana.

Tämän tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää laajempaan tutkimusjoukkoon kohdennettavan tutkimuksen suunnittelussa, jossa selvitetään kattavammalla otannalla, kuinka tunnetaidot ovat tulleet esille luokanopettajan opinnoissa. Tuloksia voidaan myös hyödyntää interventiotutkimuksen suunnittelussa, mikäli halutaan testata erilaisia keinoja tuoda tunnetaito-opetusta osaksi luokanopettajan opintoja. Tässä tutkimuksessa on esitetty aiempaan tutkimukseen pohjautuen toimivia keinoja, joilla tunnetaitoja on saatu kehitettyä korkeakouluopintojen aikana.

Tutkimuksen tuloksista voi olla hyötyä myös muille luokanopettajaopiskelijoille, sillä he voivat saada tämän tutkimuksen perusteella käsityksen siitä, mitä tunnetaidot ovat ja kuinka ne näkyvät luokanopettajan työn eri osa-alueilla. Lisäksi tässä tutkimuksessa on paljon tietoa siitä, kuinka luokanopettaja voi hyödyntää tunnetaitoja työssään ja tämä on opiskelijoiden lisäksi hyödyllistä myös jo työssä toimiville luokanopettajille.

LÄHTEET

- Ahola, K., Lanas, M. & Hämäläinen, A. 2017. Opettaja tukemassa kouluviihtyvyyden ilmapiiriä tunteita navigoimalla. *Kasvatus* 48 (4), 288–300.
- Avola, P., Pentikäinen, V. 2020. Kukoistava kasvatus – Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvoinninopetuksen käsikirja. Espoo. BEEhappypublishing.
- Denham, S. & Brown, C. 2010. Plays nice with others – social-emotional learning and academic success. *Early education and development*, 21 (5), 652–680. <https://doi.org/10.1080/10409289.2010.497450>.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gilar-Corbi, R., Pozo-Rico, T., Sánchez, B. & Castejón, J. 2018. Can emotional competence be taught in higher education? A study of emotional intelligence training program using a multimethodological approach. *Frontiers in psychology* Vol 9. Switzerland: Frontiers Research Foundation, 1039-1039. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01039
- Greenberg, M., Domitrovich, C., Weissberg, R. & Durlak, J. 2017. Social and emotional learning as a public health approach to education. *The Future of children* 27 (1), 13–32. doi:10.1353/foc.2017.0001
- Jahnukainen, K.-M., 2013. Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kuopio: Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 52.
- Jalovaara, E. 2009. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Mediapinta.
- Jennings, P. & Greenberg, M. 2009. The prosocial classroom: teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes. *Review of Educational Research* spring 79 (1), 491–525. doi: 10.3102/0034654308325693
- Karppinen, A. & Pihlava, P. 2016. Turvallinen vuorovaikutus kasvun ja oppimisen perustana. Teoksessa. A. Ahtola. (toim.) 2016. Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä. PS-kustannus, 115–146.
- Kokkonen, M. 2017. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.
- Laajasalo, T. 2016. Hiljennä häirikkö hyvällä – tutkittua tietoa käytösongelmien ehkäisystä. Teoksessa. A. Ahtola. (toim.) 2016. Psykykinen hyvinvointi ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 147–168.
- Lahtinen, A. & Rantanen, J. 2019. Tunnetaidot opetustyössä – opas haastaviin tilanteisiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Laine, T. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: R. Valli & J. Aaltola (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.
- Laitinen, K. & Rissanen, M. 2020. Koulussa opitaan ja opetetaan tunnetaitoja. Helsingin sanomat verkkojulkaisu. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007648284.html>. (Luettu 30.11.2020.)
- Lakkala, S. 2008. Inklusioon pyrkivä opetus – samanlaisuuden vai erilaisuuden pedagogiikka?. Teoksessa K. Määttä & T. Uusitalo. (toim.) 2008. Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 46–59.
- Lonka, K. 2015. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Mayer, J. 2004. What is Emotional Intelligence? UNH Personality Lab. 8. https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=personality_lab. (Luettu 27.7.2021.)
- Metsäpelto, R.-L., Poikkeus, A.-M., Heikkilä, M., Heikkinen-Jokilahti, K., Husu, J., Laine, A., Lappalainen, K., Lähteenmäki, M., Mikkilä-Erdmann, M., & Warinowski, A. 2020. Conceptual framework of teaching quality: a multidimensional adapted process model of teaching. <https://psyarxiv.com/52tcv> (Luettu 4.11.2020)
- Muhonen, H., Vasalampi, K., Poikkeus, A.-M., Rausku-Puttonen, H. & Lerkkanen, M.-K. 2016. Lämmin opettaja oppilassuhde edistää kouluun sitoutumista. *Kasvatus* 47 (2), 112–124.
- Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

OVET Opettajankoulutuksen valinnat – ennakoivaa tulevaisuustyötä. <https://sites.utu.fi/ovet/>. (Luettu 5.8.2021.)

Pakarinen, E., Lerkkanen, M.-L., Poikkeus, A.-M., & Rausku-Puttonen, H. 2013. Oppimista ja motivaatiota edistävä opettaja-oppilasvuorovaikus. Teoksessa K. Pyhältö & E. Vitikka (toim.) 2013. Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2013:9. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 93–111.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. (Luettu 20.9.2021.)

Puolimatka, T. 2011. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Suunta kirjat.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy, 75–85.

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy, 103–117.

Rantala, T. 2008. Iloiten kukin opettakoon. Teoksessa K. Määttä & T. Uusitalo. (toim.) 2008. Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 92–102.

Oberst, U., Gallifa, J., Farriols, N. & Vilaregut, A. 2009. Training emotional and social competences in higher education: The seminar methodology. Higher education in Europe. Enseignement supérieur en Europe. Vysshee obrazovanie v Evrope 34 (3-4), 523-533 doi: 10.1080/03797720903392243

OECD 2021a. Survey on social and emotional skills. <https://www.oecd.org/education/ceri/social-emotional-skills-study/>. (Luettu 20.10.2021.)

OECD 2021b. Social and Emotional skills well-being, connectedness and success 2021. [https://www.oecd.org/education/school/UPDATED%20Social%20and%20Emotional%20Skills%20-%20Well-being,%20connectedness%20and%20success.pdf%20\(website\).pdf](https://www.oecd.org/education/school/UPDATED%20Social%20and%20Emotional%20Skills%20-%20Well-being,%20connectedness%20and%20success.pdf%20(website).pdf). (Luettu 20.10.2021.)

- Romanowska-Tolloczko, A. 2015. Educational competences and emotional intelligence level of teachers. *Pedagogika, psikhologiiā i medico-biologicheskie problemy fizicheskogo vospitaniā i sporta* 19 (2), 60-63. doi: 10.15561/18189172.2015.0210
- Sajaniemi, N. 2016. Vanhat aivot, uudet oppimisympäristöt – digitalisaatio evoluution haastajana. Teoksessa. A. Ahtola. (toim.) 2016. *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–56.
- Salmela-Aro, K. 2018. Motivaatio ja oppiminen kulkevat käsi kädessä. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.) 2018. *Motivaatio ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 9–22.
- Soini, T., Pietarinen, J. & Pyhältö, K. 2013. Oppimista ja hyvinvointia peruskoulun arjessa. Teoksessa K. Pyhältö & E. Vitikka (toim.) 2013. *Oppiminen ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksesta perusopetukseen*. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2013:9. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 131–145.
- Stenberg, K. 2011. *Riittävän hyvä opettaja*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Talvio, M. & Klemola, U. 2017. *Toimiva vuorovaikutus*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turun yliopisto opinto-opas. 2021. <https://opas.peppi.utu.fi/fi/perustutkintokoulutus/kasvatustieteiden-tiedekunta/14002/13352?period=2020-2022>. (Luettu 14.8.2021.)
- Uusitalo, T. 2008. Opettaja oppilaan voimaannuttajana ihanneopettajan myyttiä uhmaten. Teoksessa K. Määttä & T. Uusitalo. (toim.) 2008. *Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 115–130.
- Virtanen, M. 2013. Opettajan emotionaalinen kompetenssi – Tutkimus luokanopettajien ja luokanopettajiksi opiskelevien tunneälytaidoista ja niiden tärkeydestä. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto.
- Virtanen, M. 2015. *Kuusi askelta tunnetaitajaksi. Emotionaalisen osaamisen kehittämismalli opettajalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Webster-Stratton, C. 2011. *Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja*. Espoo. Profami Oy.

Savolainen, L. 2016. Miksei meille koulu opettanut tätä? Nykylapset oppivat tunnistamaan miltä toisesta tuntuu. Verkkouutinen. <https://yle.fi/uutiset/3-8751001>. (Luettu 18.11.2020.)

LIITTEET

Liite 1 Haastattelurunko

Miten määrittelet tunnetaidot?

Miten toimii oppilas jolla on hyvät tunnetaidot?

Miten toimii oppilas jolla on heikot tunnetaidot?

Opettajan näkökulma: Millainen on opettaja, jolla on hyvät tunnetaidot?

Opetustyö ja opetustilanteet: Miten tunteet liittyvät niihin?

Millainen osa opetustyötä tunnetaidot ovat?

Miten tunnetaidot ovat tulleet esille luokanopettaja opintojen aikana?

Miten niitä on käsitelty, jokin tietty kurssi?

Onko luokanopettajakoulutus auttanut sinua kehittämään omia tunnetaitojasi?

Onko luokanopettajakoulutus antanut valmiuksia opettaa tunnetaitoja luokanopettajan työssä?

Tulisiko luokanopettaja opinnoissa syventyä tunnetaitoihin ja niiden opettamiseen?

Millä tavoin olisi hyvä tuoda osaksi? Millaista ohjausta toivoisit, omiin, opettamiseen